

Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
KATEDRA VÝTVARNEJ VÝCHOVY

Fenomén neexistujúceho ideálu krásy

Diplomová práca

Brno 2015

Vedúci diplomovej práce: doc. PaedDr. Hana Stehlíková Babyrádová, Ph.D.

Vypracovala: Bc. Katarína Belišová

Prehlasujem, že som diplomovú prácu spracovala samostatne
a použila som pramene uvedené v zozname literatúry.

Katarína Belišová

Bibliografický záznam:

BELIŠOVÁ, Katarína. *Fenomén neexistujúceho ideálu krásy: diplomová práca*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra výtvarnej výchovy, 2015. 79 s. vedúci diplomovej práce: doc. PaedDr. Hana Stehlíková Babyrádová, Ph.D.

Ďakujem vedúcej práce doc. PaedDr. Hane Stehlíkovej Babyrádovej, Ph.D.
za vedenie pri vypracovaní diplomovej práce
a konzultantovi Mgr. Janovi Sobotovi za odborné rady.

Anotácia

Teoretická časť práce sa zaoberá skúmaním ideálu krásy človeka v spoločenskom kontexte. Porovnávame historické a súčasné estetické tendencie. Experimentálna časť je venovaná projektu realizovanému na strednej umeleckej škole. Výsledkom projektu sú plagáty na tému ideálu krásy v mediálnej realite, ktorými sa prezentujú študenti štvrtého ročníka, odboru propagačná grafika.

Kľúčové slová:

ideál, krása, človek, telo, žena, spoločnosť, vkus, masmédiá

Annotation

The theoretical part of the thesis is focused on the research of ideal of human beauty within the bounds of social context. The research is accompanied by comparison of historical and current aesthetic tendencies. The experimental part is dedicated to the project that was implemented at Secondary Art School at the Department of Promotional Graphics. The result of the project is a collection of posters capturing the ideal of beauty in the reality of mass media. The posters were presented by students of fourth year.

Keywords:

Ideal, beauty, human, body, woman, society, style, mass media

Obsah

Obsah.....	6
Úvod.....	8
Teoretická časť.....	10
1. Človek ako objekt a subjekt estetického hodnotenia.....	10
1.1. Jednota formy a obsahu.....	10
1.1.1. Obal.....	11
1.1.2. Jadro.....	12
1.2. Ja som ty a ty si ja.....	13
1.3. Situačne podmienený obraz tela.....	15
1.4. Masky.....	16
1.5. Semiotika tela.....	18
1.5.1. Estetizovanie tela.....	18
1.5.2. Semiotika odevom.....	19
1.6. Hra krásy a ideálu v bytí.....	21
2. Historický kontext.....	23
2.1. Ideál naprieč kultúrami staroveku.....	24
2.1.1. Šír hašířím ašér li šelómó.....	26
2.2. Premenlivosť ideálu v slohoch.....	29
3. Súčasnú estetické pohľady na ideál krásy.....	32
3.1. Človek v horizontoch súčasných ideálov.....	35
3.1.1. Značkoví portrétisti v obchodných galériách.....	35
3.1.2. Prirodzená krása.....	37
3.1.3. Žena a ideál krásy.....	37
Experimentálna časť.....	40
1. Výskum na ŠUV Josefa Vydrú v Bratislave a iných stredných školách.....	40
2. Projekt: Som, kto som.....	42
2.1. Vyhodnotenie projektu.....	44
3. Dotazník: Ideál krásy.....	55
3.1. Vyhodnotenie dotazníkov.....	56
4. Interview- Ideál krásy.....	71
Záver.....	74

Resumé	76
Summary	76
Použitá literatúra	77
Elektronické zdroje	78
Zoznam príloh	79

Úvod

Vonkajšia krása človeka je javom, ktorý sa osobne týka každého jedinca, či už v pozícii objektu alebo subjektu denného vizuálneho pozorovania. Neopakovateľnosť a odlišnosť každého človeka na zemi je jedným z dôvodov subjektivity v predstave ideálu krásy.

V priebehu uplynulých storočí bolo mnohorakými spôsobmi nazerané na ľudskú krásu. Konzervatívne tendencie sa striedajú s liberálnymi, umiernenosť nahrádza preexponované miery, harmónia disharmóniu a podobne. Nielen vo vizuálnom umení, ale rovnako vo sfére hudby, literatúry, filozofie a kultúry všeobecne, v určitej fáze možno pozorovať akúsi manieru smerujúcu k presýteniu a následnému obráteniu k protipólu toho, čo bolo všeobecne uznávané. Sústredíme sa na analýzu a porovnanie charakteristických prvkov v oblasti estetického hodnotenia človeka ako objektu, počas vybraných historických etáp. Hľadáme vzájomné vzťahy a diferencie medzi ideálmi krásy v období od antiky po klasicizmus v kontexte so súčasnými post postmodernistickými estetickými prístupmi.

Každá doba má svoje špecifiká a zvláštnosti v pohľade na krásu. Čím je vytvorená tak jednotná línia ohraničená časovým úsekom? Faktom je, že vždy existovala skupina, ktorá sa značne podieľala na formovaní väčšinového vkusu; dá sa povedať, že udávala diktát, či už vedome alebo bez tohto zámeru. Bola to napríklad cirkev, šľachta, inteligencia či celebrity. Kto je týmto „diktátorom“ dnes, v demokratickom svete rovnoprávnosti a ideologickej plurality? V dnešnej informačnej kultúre sa na vizuálnom vnímaní jednotlivcov vo veľkej miere odzrkadľujú vplyvy masmédií. Realita sa prelína s virtuálnym svetom a týmto spôsobom sú tvorené isté ilúzie o ideáli krásy. Sústreďujú sa tieto ilúzie a ideály aj dnes na pomyselné jednotnej línii alebo možno povedať, že v súčasnosti ideál krásy neexistuje? Alebo neexistoval nikdy? Pri skúmaní tohto fenoménu je možné nájsť východiska tiež v sociológii a psychológii.

Špecifické postavenie v tejto tematike má žena. Tá sa stáva stredobodom pozorovania a estetických súdov každého obdobia v dejinách a každej geografickej oblasti sveta. Fenomén ideálu krásy ženy sa stal ťažiskovým predmetom skúmania. Téma ženského tela a jeho krásy či škaredosti sa však zďaleka nepohybuje len na poli estetiky, ale hlboko zasahuje do medziľudských vzťahov. Jedným z dôvodov je súvislosť vnímania určitých tvarov ženského tela so schopnosťou reprodukcie.

Súčasťou tejto štúdie je didaktická časť, ktorá je aplikovaná na skupinu študentov primárne strednej umeleckej školy, sekundárne iných stredných škôl s mimoumeleckým zameraním. Ústredným projektom experimentálnej časti je zadanie študentom Školy úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave, odboru Propagačnej grafiky, v ktorom sú

hlavnými didaktickými metódami projektová, slovná dialogická, praktická grafická a výtvarná činnosť a postupy analyticko – syntetické. Ide o experiment prevedený formou krátkodobej konzultačnej činnosti s malou skupinou študentov posledného ročníka uvedenej školy a odboru. Cieľom zadania je doviest' študentov k zamysleniu sa nad tým, aké je ich miesto v mediálnej realite, nad kontextom mediálnej informácie a skutočnosti. Formou plagátu majú možnosť vyjadriť svoj postoj k vlastnej identite alebo všeobecne k identite človeka v súvislosti so spoločenským ideálom krásy.

Na zistenie toho, akým spôsobom sa téma ideálu krásy dotýka teenagerov zvolenej kategórie stredných škôl, sú použité pomocné metódy dotazníka a interview. Vyhodnotenie výskumu slúži ako podpora pri hodnotení stanovených hypotéz, ktorými sú:

1. Pohľad na ideál krásy človeka je premenlivý.
2. Ideál krásy človeka je podmienený spoločenskými podmienkami.
3. Individuálne vnímanie ľudskej krásy je podriadené spoločenským vplyvom.
4. Ženy cítia väčší tlak spoločnosti na svoj výzor ako muži.
5. Ženy sú viac nespokojné so svojim vzhľadom ako muži.
6. Stredoškóľáci cítia tlak spoločnosti na vlastné vnímanie krásy človeka.

Teoretická časť

1. Človek ako objekt a subjekt estetického hodnotenia

1.1. Jednota formy a obsahu

Základnou mierou pri hľadaní ideálu krásy je človek, na ktorého nazeráme z fenomenologického hľadiska ako na časť bytia (esse), ktoré je samé dokonalosťou a jeho prostredníctvom je niečo súcnom (ens), teda najvlastnejším pra – pojmom, absolútnou podstatou javov a len z neho je možné porozumieť všetkému.¹ Dôležité je pre nás bytie ako to, čo aktuálne existuje, čo začalo zrodením a skončilo smrťou, ale zároveň je nevyhnutné ho zaradiť do kontextu súcna, ktoré nie je vymedzené časom a priestorom, ktoré obkolesuje všetko, čo bolo a čo existuje a dáva mu zmysel.

Ak sa pozrieme na pôvodné významy slova „človek“, vidíme v ich kombinácii zvláštnu jednotu pozemského, pevného a metafyzického. Pôvodný význam nemeckého slova „mensch“ je nejasný, ale vykladá sa aj ako „mysliaca vec“, starší význam gr. „anthropos“ je „nahor hľadiaci“ a lat. „homo“ znamená „zemou zrodený“.² V týchto významoch korelujú znaky hmotného, fyzického so znakmi otvorenými nekonečnu. Človek vo svojom bytí nemôže byť iba materialisticky poňatou hmotou, zhlukom buniek. Z pohľadu estetiky, by sa mohlo zdať postačujúce nazeráť na človeka len ako na videné, senzuálne pochopiteľné, ale vidiac ho v celom jeho bytí musíme brať do úvahy vzájomné vzťahy transcendentálii bytia, ktorými sú jednota, pravda, dobrota a krása.³ Cieľom nie je teda vytrhnúť len samotnú krásu z kontextu existencie človeka, pretože je predmetom estetiky, ale hľadanie súvislosti v nadzmyslovom chápaní bytia.

Človek je fyzickou hmotou, ktorá je vo svojej podstate modelovaná duchom ako imateriálnej, jednoduchej a substanciálnej bytnosti.⁴ Teda to, čo sa ukazuje vonkajšiemu svetu a vystavuje sa estetickým súdom, je neodlúčiteľné od vlastných vnútorných faktorov, ktoré ovplyvňujú nazeranie na človeka sebou samým alebo okolím. Takisto to, čo estetické súdy formuluje, teda človek ako subjekt, je podmienený faktorom mimo fyzickým a vonkajším.

Estetická hodnota človeka nemôže byť daná oddelene od prapodstaty bytia, pretože človek nie je „vec“, ale „mysliaca vec“, nie je len „zemou“, ale je „zemou zrodený“ smerujúci

---

¹ BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. s. 83- 84

² Tamtiež, s. 94

³ Tamtiež, s. 85

⁴ Tamtiež, s. 114

von, „nahor hľadiaci“ a preto nie statický, nemenný, pevne daný, ale živý, činný a neudržateľný vo svojej forme. Už Démokritos tvrdil, že: „ľudské telo je mozaikou složenou z duševných a telesných atomů.“⁵

Ľudské telo stojí na počiatku estetického súdu človeka a stáva sa „vstupnou bránou“ k pochopeniu absolútnej krásy bytia. Annick de Sozenelle hovorí o telesnosti ako o človeku „zdola“, ktorého kladie do protikladu k človeku „hore“; „(...) jde tu především o jistou „slupku“, která patří do oblasti projeveného. Potom je tady jistá „dřeň“, která nás přivádí až k „jádru“.“⁶ Ak sa chceme zaoberať telom samotným ako materiálom, formou oddelenou od svojho „jadra“ môžeme smerovať k tomu, čo Sozenelle popisuje takto: „(...) člověk „zdola“ odděluje a nakonec i popírá to, od čeho se oddělil. Zůstává osamělý v onom „dolním“, ulpívá v nesmyslnosti svého života, který se stává nelidským tím, že je pouze lidským, pokud ovšem můžeme zvat lidským ono torzo, jakým je slupka zbavená svého jádra.“⁷ A tak, aj pri hľadaní estetického významu jednotlivých častí tela alebo tela ako prejaveneho celku a rozjímaní nad jeho estetickou funkciou, je potrebné mať vždy na zreteli to, čo je v úzadí, to čo sa nachádza až za „vstupnou bránou“, to najväčšie tajomstvo človeka, ktoré sa stráca v nekonečne.

1.1.1. Obal

Obal ako fyziognomický obraz tela je pokladaný za ten najzákladnejší, geneticky predurčený. Tým je myslený ten pôvodný vzhľad, odmysliac si všetky ostatné vplyvy na konečný výsledok telesného vzhľadu. Obraz, ktorý tvorí originálna farba vlasov, pokožky, očí, výška postavy, celkový tvar telesnej schránky. Baudelaire zhrnul fyziognomické princípy J. K. Lavatera vetou: „Určitá ruka vyžaduje určitou nohu; každá pokožka chce svůj vlas.“⁸ V súvislosti s týmto princípom Baudelaire mieni: „Ke každému jednotlivci patří tedy jeho ideál.“⁹ Odhaliť v sebe tento autentický ideál vyžaduje značnú dávku sebareflexie a odvalu oprostíť sa od ostatných vplyvov, ktoré prenikajú svojimi vzormi ideálu „pod kožu“. Je nutné však vyjadriť obavu, či je vôbec niečo také možné.

⁵ PATOČKA, Jan. *Tělo, společnost, jazyk, svět*. 1. vyd. Praha: ISE, edice OIKÚMENÉ, 1995. s. 12

⁶ SOZENELLE, de Annick. *Symbolismus lidského těla*. 2. vyd. Praha: Malvern, 2010. s. 18

⁷ Tamtiež, s. 19

⁸ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: odeon, 1968. S. 132

⁹ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: odeon, 1968. s. 132

1.1.2. Jadro

Jadrom sa myslí to, čo je pod povrchom, to, čo nevidno priamo, len sprostredkovane skrze telo. Sú to všetky zložky duše a ducha, ktoré svoje vlastnosti kreslia na celú plochu tela. Napríklad: o pyšnom človeku sa hovorí, že chodí so zdvihnutým nosom; vzpriamený postoj evokuje človeka vyrovnaného, či vážneho; človek, ktorý sa veľa smeje má oči lemované „vráskami šťastia“ atď. Sozenelle pripomína: „Pokud jde o vzájemné ovlivňování mezi tělem a duší, není zapotřebí to dokazovat, neboť se tím zabývá nová lékařská věda, „psychosomatika“.“¹⁰

Každá ľudská bytosť si vo svojom vnútri nosí určitú predstavu krásy, ideál, ktorý sa do istej miery tiež odzrkadľuje na vonkajšom vzhľade. Túto skutočnosť popisuje Charles Baudelaire takto: „Krása, jak si ji člověk představuje, vtiskuje ráz celému jeho zevnějšku, nabírá nebo napíná jeho šat, zaobluje nebo napřimuje jeho gesto, ba prostupuje časem kradmo i rysy jeho obličeje.“¹¹ Táto predstava krásy je však formovaná mnohými ďalšími vplyvmi, ako spoločnosťou, vzťahmi a pod. Len ťažko povedať, aká časť z nej je naozaj pôvodná, ktorá vychádza priamo z podstaty jednotlivca a či je vôbec niečo také možné.

---

¹⁰ SOZENELLE, de Annick. *Symbolismus lidského těla*. 2. vyd. Praha: Malvern, 2010. s. 48

¹¹ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: odeon, 1968. s 588

1.2. Ja som ty a ty si ja

Staré príslovie hovorí:

Ako sa vo vode odzrkadľuje tvár, tak človek v srdci človeka.

Nie jeden človek postavil samého seba pred predstavu, aké by bolo ísť sám sebe naproti po ulici, stretnúť sa so sebou, pozdraviť sa a porozprávať. Ako by som asi v takej situácii vnímal svoju osobnosť? Všimol by som si veci, ktoré si všímam, keď sa nachádzam vo vnútri diania mojej personality alebo by sa stali pre mňa orientačnými bodmi vo vnímaní onej osoby „ja“, úplne iné prvky? Žiaľ pri takýchto úvahách vždy dôjdeme len k čiastočnej pravde, resp. hypotéze, ktorú si môžeme viac či menej potvrdzovať a vyvracať analýzou reakcií druhých na našu osobnosť. Vždy však budú tieto analýzy viesť len k preneseným pohľadom na realitu. Vzniká tu tak neprekonateľná, hlboká priepasť medzi človekom a jeho ja.

Helena Jarošová tiež vo svojich úvahách o fenoméne tela kladie otázku: „Proč je tak naléhavé vidět se mimo vlastní intimitu, představovat si, jak nás budou vidět jiní – „venku“?“¹² Krása človeka je bytostnou záležitosťou a je takmer vždy vnímaná v súvislosti s medziľudskými vzťahmi. Preto sa malé dievčatko vykrúca v nových šatách pred otcom dovtedy, kým nedostane spätnú väzbu; preto sa mladé dievča pýta svojho priateľa, či jej pristane nový účes a či si ho vôbec všimol; preto muž napína svaly a tajne očakáva od ostatných údiv. Všetky reakcie okolia človek od útleho detstva vstrebáva, pohľady iných prenáša na svoj pohľad na seba. Na základe takto získaných informácií tvorí obraz svojho tela a vstupuje do ďalších vzťahov, v ktorých sa tento proces obnovuje.

Filozof Martin Buber sa komplexne zaoberal vzťahom „ja-ty“, teda vplyvom druhého na osobnosť jednotlivca. Jeho princípy nás podnietili k uvažovaniu o estetike človeka v súvislosti s druhým človekom. Žijeme v rozličných vzťahoch, sociálnych štruktúrach. Každý kontakt s iným človekom vytvára na našich tvárach črty, ktoré ostávajú alebo sa časom vytratia. Nie sú to len gestá, mimika, postoj, ktoré sú prispôsobené aktuálnemu dialógu, ale často aj voľba oblečenia, doplnkov, líčenia atď. Pozrime sa na tento problém najskôr v širšom spoločenskom spektre.

---

¹² JAROŠOVÁ, Helena. *Filozofie těla: klíč k hlubšímu chápání vztahu těla a šatu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2013. s. 33

Idem ulicou, stretávam jedného človeka za druhým, vnímam ich pohľady, na niektoré reagujem, vidím v ich očiach seba a v mojich očiach sa zrkadlia oni.

Atmosférou sa nesú sudy krásy. Farby, vzory, tvary, spôsoby...

Všetko je spracované, vyhodnotené a vnesené na povrch v podobe módy.¹³

Jan Patočka píše: „Vidím sebe v očích druhého. Ten druhý nemusí být konkretizován. Je to stálá struktura naší zkušenosti, ustavičně vidím sebe jako druhého, tak, jak mě vidí druhý člověk.“¹⁴ V človeku je prirodzená túžba po prijatí a uznaní. Práve tu možno korení ten neustále sa meniaci ideál. Určujeme si ho samy svojimi estetickými súdmi vo vizuálnej komunikácii s ľuďmi.

V užšom spektre existuje vzájomné prepojenie medzi dvoma blízkymi ľuďmi alebo malou skupinou ľudí, ktorí trávajú spolu veľa času. Sozenelle pripomína, že: „Překvapivou podobnost můžeme pozorovat také při dlouhodobém soužití dvou bytostí, a to i mezi člověkem a domácím zvířetem.“¹⁵ Vedome, či podvedome utvárame, štylizujeme svoje telo do podoby toho druhého a naopak ten druhý, do podoby našej. Takto vzniká vzájomná previazanosť, ktorá sa vizuálne prejavuje.

---

¹³ Autorský text

¹⁴ PATOČKA, Jan. *Tělo, společenství, jazyk, svět*. 1. vyd. Praha: ISE, edice OIKÚMENÉ, 1995. s. 41

¹⁵ SOZENELLE, de Annick. *Symbolismus lidského těla*. 2. vyd. Praha: Malvern, 2010. s. 48

1.3. Situačne podmienený obraz tela

Ilustrujeme tento fenomén na príklade z Descartovej druhej meditácie, ktorý popisuje Patočka. Descartes objasňuje pojem substancie, pričom poukazuje na nedostatočnú objektivitu tohto pojmu. Ako príklad poslužil kúsok vosku, s ktorým sa manipuluje. Pýta sa, či môže byť tento predmet, substanciou, nositeľom vlastností. Odpoveď dáva v ďalšom uvažovaní. Manipulovaný vosk je súčasťou žitého, zmysluplného sveta. Nie je teda súborom vlastností, ale nepretržitým tokom poukazov, ktoré vedú od jednej skúsenosti k druhej, k okolitému svetu, k situáciám, do ktorých je postavený.¹⁶ Takisto na telo človeka nemožno nazerať iba ako na substanciu, pretože sa nachádza v neustále sa meniacich situáciách, ktoré do veľkej miery utvárajú jeho vzhľad. „Protože naše tělo je situační pojem, má také charakter lidské situace vůbec“.¹⁷ Na to, ako je telo formované situáciou sa môžeme pozrieť z rôznych hľadísk. Na jednej strane to môžu byť banálne situácie.

Študent má skoro ráno vstávať na prednášku a zaspí. V zhone sa vychystá v priebehu pár minút. Nestihne sa učesať, umyť, tričko si oblečie naopak, nestihne sa naraňajkovať. Máme na „scéne“ mladého muža, ktorého zovňajšok, od výrazu tváre, postoja, až po účes a oblečenie, vypovedá o jednej vzniknutej situácii a na ňu nadväzujúcich okolností.

Na druhej strane je každý človek postavený do väčších situačných celkov. Jedným z nich je životný štýl. Ak napríklad dieťa vyrastá v extrémne nezdravých podmienkach, má to vplyv nielen na duševnú stránku jeho osobnosti, ale aj na fyziognomické známky. Môže to byť výška, váha, stav pleti, chrupu, vlasov atď. To všetko tvorí jeho telesnú schránku a má vplyv na jeho vnútorný postoj ku kráse a ideálom, ktorý sa môže vyvíjať na nespočetné množstvo spôsobov. Ďalšími takýmito situačnými štruktúrami môžu byť napríklad sociálne postavenie (celkom iný ideál krásy má človek, ktorý detstvo aj dospelie prežije na dedine, ako ten, ktorého formujú vzniknuté situácie veľkomesta) či spoločenská situácia (hladomor, vojna, priemyselná revolúcia atď.).

Ak sa v tomto svetle pozrieme na existenciu ideálu krásy, musíme si uvedomiť jeho relativitu. Situácie sú totiž tie vplyvy formujúce pôvodné predstavy krásy, ktoré sú v človeku a deje sa tak od narodenia, či dokonca ešte pred narodením, až do smrti.

---

¹⁶ PATOČKA, Jan. *Tělo, společenství, jazyk, svět*. 1. vyd. Praha: ISE, edice OIKÚMENÉ, 1995. s. 16-17

¹⁷ Tamtiež, s. 25

1.4. Masky

V starovekom gréckom divadle sa používali masky z viacerých dôvodov: aby mohol jeden herec hrať viacero rolí, vyjadrovali potrebný výraz tváre, vykresľovali teda potrebný charakter danej postavy, tiež zintenzívnili zvuk. Hlavný účel masky spočíval v hraní role. Tento účel preniesieme na naše ponímanie masky. Ide tu o akúsi vedomú inštaláciu jednotlivých vonkajších prvkov do požadovaných tvarov, farieb, do intenzity, ktorá sa má premeniť v určitú rolu. Aby sme spresnili zmysel masky, nie je to vnútorná potreba vyjadriť niečo navonok, keď sa napríklad človek oblečie do čiernej farby, lebo to vypovedá o jeho bytostnom rozpoložení. Opakom je, a to je tá maska, keď sa človek oblečie do čierneho, aby vedome vyjadril niečo, čo vyjadriť chce. Takým spôsobom sa používa odev, doplnky, líčenie, účesy, tetovanie, piercingy a pod. Z psychologického hľadiska má napríklad výrazné líčenie význam pri dôležitých pracovných schôdkach, kedy je potrebné sebavedomie a nie sú dovolené emócie. Líčenie je tu nasadenou maskou, ktorá pomáha hrať danú rolu. Jarošová hovorí o tomto procese ako o špecifickom druhu telesnenia. Ide i zžívanie sa personálneho tela s odevom, účesom alebo líčidlami.¹⁸

Podľa Petra Rezeka „Podstatnou charakteristikou masky není, jak se obvykle vykládá, ukrývání, nýbrž přítomnost – holá přítomnost; pohled, který neuhýbá – maska je pohled.“¹⁹ Je to pohľad, ktorý ostáva prázdny, nič nevytvára, len svoju prítomnosť v umelo navodenej a pripravenej pozícii. „Ačkoliv nás tento pohled nesleduje, nemíjí nás – nemůžeme mu uniknout, proniká do naší bezprostřední blízkosti, ale nemůžeme mu odpovědět, protože je současně nekonečně daleko.“²⁰ Človek s takto nasadenou maskou si určuje sebou požadovaný status. Vďaka maske vstupuje do vzťahov, je možno prijímaný určitou skupinou ľudí, je nimi uznávaný, avšak celá táto „životná dráma“ sa odohráva len na mimetickej úrovni. Zatiaľ to, čo je skutočné, autentické ostáva vzdialené.

Annick de Sozenelle s obľubou používa Biblické výjavy na vysvetlenie fenoménov súvisiacich s telom. Jedným z nich je príbeh Jáкова, ktorý maskovaním získal požehnanie prvorodeného.

---

¹⁸ JAROŠOVÁ, Helena. *Filozofie těla: klíč k hlubšímu chápání vztahu těla a šatu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2013. s. 36

¹⁹ JÄHNIG, 1975 cit. podľa REZEKA, Petra. *Tělo, věc a skutečnost v současném umění*. Jazzpetit, 1982. s. 118

²⁰ REZEK, Petr. *Tělo, věc a skutečnost v současném umění*. Jazzpetit, 1982. s. 118

„S pomocí své matky se nyní Jákob oblékl do „nepravé kůže“, aby tehdy již slepý Izák uvěřil, že je jeho prvorozeným synem“. „Nepravá kůže nejlépe dokládá svůj neontologický původ. Právě touto kůží je zahalená pravá lidská přirozenost.“²¹

Slepého Izáka můžeme chápat v prenesenom význame ako človeka, ktorý bol zbavený zmyslu vedieť rozlíšiť skutočné telo od predstieraného, teda tvoreného inými prvkami ako tými bytostnými a pôvodnými.

Okrem masky, ktorá sa týka predovšetkým vonkajšej formy, je tu tiež možnosť vedomého privlastnenia určitej role nasadením „masky jadra“. Na objasnenie významu tohto slovného spojenia dobre posлúži ako príklad jeden z princípov dandyzmu, o ktorom píše Baudelaire:

„Krása dandyho spočívá především v chladném výrazu, pramenícím z neotřesitelné rozhodnosti nedat se dojmout; řekl bys skrytý oheň, který lze tušit a který by mohl, ale nikdy nechce zazářit.“²²

Podľa Jarošovej „To lidské vědomí, estetická intence, formuje tvary a látky a dává tělesné siluete tvar a chůzi, gestu člověka určitou právě aktuální eleganci.“²³ Maskou sú emócie alebo vlastnosti, ktoré sa človek vedome snaží v sebe vyvolať a vytvárať ich do viditeľnej formy, pritom vie, že to skutočné odtlačil do úzadia z prostého dôvodu, že to v tej chvíli vyhovovalo jeho estetickému prežívaniu vlastného tela. Niekedy môže táto snaha fungovať a presvedčiť okolie, avšak často sa stáva, že sa premení v grotesknú črtu alebo postoj. Citlivý pozorovateľ vie potom ľahko takúto masku prehliadnuť. Petr Rezek výstižne nazýva masku „(...) „jiným“ světem, ale zatímco duchovní skutečnost dovoluje duchovní podílení, maska žádné takové podílení v porozumění nedovoluje: je dálkou v blízkosti a blízkostí v dálce.“²⁴ Tak sa znovu dostávame k súvislosti esteticky vybudovaného obrazu tela s medziľudskými vzťahmi. Pri snahe predstaviť samého seba vo vykonštruovanej role sa človek vo svojej podstate vzdáľuje od okolia.

---

²¹ SOZENELLE, de Annick. *Symbolismus lidského těla*. 2. vyd. Praha: Malvern, 2010. s. 104

²² BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: odeon, 1968. s. 614

²³ JAROŠOVÁ, Helena. *Filozofie těla: klíč k hlubšímu chápání vztahu těla a šatu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2013. s. 30

²⁴ REZEK, Petr. *Tělo, věc a skutečnost v současném umění*. Jazzpetit, 1982. s. 119

1.5. Semiotika tela

1.5.1. Estetizovanie tela

Každý človek má svoje telo vytvarované do čiastočne predurčenej, čiastočne situačne a personálne podmienenej a čiastočne cielenej formy. Zároveň každý disponuje nejakým podielom estetického cítenia, preto svoje telo estetizuje, dáva mu estetickú funkciu podľa vlastných alebo nadobudnutých predstáv krásy. Podľa Jarošovej „Je tady cosi jako možnost tělo si přisvojit, ztotožnit se s ním, osobně jej zformovat, ustavit vlastním záměrem – personalizovat jej. Takový záměr se dotkne formy těla, jeho povrchu, kůže, pleti, účesu i oděvu.“²⁵

Samozrejme, spoločnosť je rozmanitá a nájdú sa takí, ktorých estetické cítenie je buď na veľmi nízkej úrovni alebo mu jednoducho z rozličných dôvodov, neprikladajú žiaden význam. U nich väčšinou nedochádza k procesu estetizovania vlastného tela alebo len minimálne. Avšak budeme sa venovať pochopeniu tých, ktorých predpokladáme, že je väčšina-teda tých, ktorých sa táto téma významne dotýka. Typickým, až vyhroteným príkladom takéhoto estetizovania je dandyzmus.

Dandy je človek bohatý a záhaľčivý. „Tito tvorové nemajú na práci nic, než pěstovat ve své osobě představu krásy, ukájet své vášně, cítit a myslet.“²⁶ Podľa Jarošovej dandy ponúka na obdiv svoj zovňajšok „(...) vědomě budovaný, konstruovaný na bázi umělého, výsledek vykalkulovaného, estetizujícího systému.“²⁷

Čo ho vedie k tomu, aby vytvoril dokonalý dizajn svojho tela? Podľa Baudelira „Je to především potřeba vytvořit si ve vnějších mezích konvencí originalitu, jistý kult sebe samého“²⁸. Má pred očami vlastný ideál a ten sa snaží striktne naplniť, tak ako je to len možné.

Prichádza na rad otázka ideálu. Pred každým, kto sa usiluje o „personalizáciu“ tela, ako tento proces pomenovala Jarošová, stojí ideál, ku ktorému sa chce priblížiť. Odkiaľ sa tento ideál berie? Nosí v sebe naozaj každý svoj vlastný ideál? Ako je možné, že sa toľkí, tak rozdielni ľudia často štylizujú podľa rovnakého vzoru? Jedno je isté, neexistuje, ani nikdy neexistoval jeden univerzálny trend, ktorý by presahoval všetky časové, priestorové a ľudské dimenzie. Avšak v histórii aj v súčasnosti sú tendencie, v ktorých veľká masa ľudí tiahne k jednému ideálu.

---

²⁵ JAROŠOVÁ, Helena. *Filozofie těla: klíč k hlubšímu chápání vztahu těla a šatu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2013. s. 18

²⁶ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: odeon, 1968. s. 611

²⁷ JAROŠOVÁ, Helena. *Filozofie těla: klíč k hlubšímu chápání vztahu těla a šatu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2013. s. 22

²⁸ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: odeon, 1968. s. 612

1.5.2. Semiotika odevom

„Jérôme Nicolas Séchard nosil už třicet let proslulý měšťanský třírohý klobouk (...) Vesta a kalhoty z nazelenalého sametu. Konečně pak měl na sobě starý hnědý redingot, barevné vlněné punčochy a střevice se stříbrnými přezkami. Toto oblečení, v němž se v měšťákovi dal ještě poznat dělník, odpovídalo tak dobře jeho neřestem a zvykům a vyjadřovalo způsob jeho života tak výstižně, že se až zdálo, jakoby se ten dobrák snad narodil už oblečený: dovedli byste si ho představit bez šatů stejně těžko jako cibuli bez slupky.“²⁹

Tento opis Balzacovej postavy starého tlačiaru Sécharda vystihuje presne myšlienku Jarošovej, ktorá tvrdí, že keď sa povie slovo „telo“, je vo svete vždy chápané ako oblečené, aj keď si predstavíme telo nahé. Odev dáva telu zásadný zmysel, semiotizuje ho. Je neoddeliteľný od telesného prežívania ako podmienky vstupu osoby do sveta.³⁰ Tu sa ponúka priestor na polemiku v súvislosti s módnym priemyslom, a to o hľadanie identity v rovnakých idoloch niekoľkými jedincami, čím sa vytráca zmysel sémantiky tela, určenej odevom. To znamená, že ak je z odevnej veľkovýroby rozdistribuovaných niekoľko tisíc rovnakých kusov odevu a v módnych časopisoch, či inom reklamnom materiáli sú propagované „outfity“, ktorými sa inšpirujú tisíce vlastníkov rovnakých šiat, je množstvo úplne odlišných tiel semiotizovaných rovnakým spôsobom. To je len jedna z možností ako môže človek predstaviť svetu význam svojho tela trochu skreslene.

Nie je zámerom protirečiť názoru, že telo je významovo prepojené s akýmkoľvek odevom, ktorý si človek zvolí. Zámerom je len poukázať na množstvo faktorov, ktoré pôsobia na vedomú či podvedomú voľbu šiat. Jedná sa o sociálne podmienky, psychologické vplyvy, či spoločenské normy. Nie vždy človek disponuje prostriedkami pre slobodnú voľbu takého odevu, ktorý by skutočne ponúkal možnosť prejavu jeho reflektujúceho ja tak, aby sa vo svete cítilo aj videlo adekvátne.³¹

Dospievajúce dievča sa vidí ako jemná, nežná bytosť plná snov, no neostáva jej iné ako nosiť oblečenie po staršom súrodencovi, pretože jej rodina si nemôže dovoliť šaty, ktoré by zodpovedali predstavám dievčaťa o vlastnej osobnosti.

²⁹ BALZAC, de Honoré. *Ztracené iluze*. 7. vyd. Praha: Odeon, 1986. s. 14

³⁰ JAROŠOVÁ, Helena. *Filozofie těla: klíč k hlubšímu chápání vztahu těla a šatu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2013. s. 6-8

³¹ JAROŠOVÁ, Helena. *Filozofie těla: klíč k hlubšímu chápání vztahu těla a šatu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2013. s. 9

Dá sa teda povedať, že telo je semiotizované nesprávnym spôsobom.

Mladá dáma je vnútorne nastavená v súlade s prírodou, ale pod vplyvom zamestnaneckých podmienok, tlakom médií a túžbou po prijatí rovesníkmi, volí odev, ktorý vyžadujú tieto okolnosti a nie jej bytostné presvedčenie.

Tiež možno hovoriť o falošnej symbolike tela určenej odevom, ktorá je vysielaná do jej okolia.

1.6. Hra krásy a ideálu v bytí

Aký je vzťah medzi krásou a ideálom? Je možné tieto dva javy zlúčiť do jedného? Je už samotná krása naplnením ideálu alebo napĺňaním krásy možno smerovať k ideálu? Určite nájdeme odpovede na tieto zásadné otázky, ak sa pozrieme na podstatu oboch javov. Absolútny ideál možno považovať za niečo vyššie, čomu sa krása musí prispôsobovať a napĺňať ho, ak naň nazeráme ako na dokonalé naplnenie ideí.³² Podľa Wolfharta Henckmanna je ideál zmyslové znázornenie absolútna v jednote ideí a javu.³³ Aké má miesto krása v tomto priestore absolútna? Akvinský popisoval ako krásne to, čo sa „páči pohľadu“, Albert Veľký popísal dôvod prežitku krásneho ako „žiarenie formy“³⁴. Podľa Waltera Bruggera „Formou se míní nejprve smyslově názorný tvar a poté v něm vyzářující a zároveň se skrývající bytostný tvar nebo bytostnost, tedy jádro bytí jsoucího.“³⁵ Ak samotné jadro bytia žiari krásou, kde sa berie tá potreba doviest' ho do ideálu? Krása prináleží dokonalým formám. Je jej ideál teda dokonalosťou dokonalého? Brugger popisuje krásu ako „(...) onen způsob naplnění, v němž jsoucno zcela vyznačuje bytí ve formě jemu vlastní nebo podle jemu vnitřní ideje, a tak alespoň přibližně dosahuje svého ideálního tvaru (...)“.³⁶

Chápanie krásy bytia v zhode s ideálom je v čase a priestore premenlivé. V tom prípade nemôže existovať absolútna prapodstata ideálu preniknutého krásou. Avšak predsa existujú určité archetypy, ktoré svedčia o opaku tohto tvrdenia. Napriek tomu sa reálne stretávame s faktom, že forma, ktorú jeden označil za dokonalú vo svojej kráse, za samotný vrchol, ideál, pre iného nedosahuje ani najnižšiu úroveň uchvátenia krásou. Podľa Baudelaira „Krásu tvoří jednak věčný a neměnný element, jehož podíl se určuje nesmírně těžce, a pak element relativní, nahodilý, jímž může být ať už střídavě nebo najednou například doba, móda, morálka nebo vášeň.“³⁷

Od dávna prenášali umelci svoju predstavu ideálu na sochy, maľby alebo postavy dramatických diel. Už v praveku vznikali venuše so svojimi kyprými tvarmi. Preletíme stáročiami a vidíme umelecké fotografie vyretušovaných modeliek. Takisto vtedy, dnes a kedykoľvek medzi tým, existovala snaha ukázať svetu ideál. Aj prostredníctvom týchto vizuálnych vnemov verejnosť formuje svoj vkus. Podľa Baudelaira „(...) všechny módy jsou

³² BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. s. 173

³³ HENCKMANN, Wolfhart, *Estetický slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. s. 87

³⁴ BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. s. 207

³⁵ Tamtiež, s. 207

³⁶ Tamtiež, s. 207

³⁷ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současných*. Praha: odeon, 1968. s. 589

půvabné, to jest relativně půvabné, protože každá z nich je novým víceméně šťastným úsilím o krásu, jakýmsi přibližováním k ideálu, po němž neustále s rozechvěním touží neuspokojený lidský duch.“³⁸ Žijeme v kolobehu, v ktorom sa ideál, ku ktorému tiahnu davý, v rýchlости času rozplýva v ilúziu a znovu obnovuje v novej podobe.

Človek sa vo svojom bytí nachádza v realite ako objekt aj ako subjekt estetických súdov. Pozrime sa teraz na to, čo ho podmieňuje k tomu, aby bol v pozícii subjektu. Čo je pre človeka tým impulzom, ktorý ho núti k estetickým súdom vzhľadom na seba alebo druhých? Je to hľadanie krásy? Ak áno, vyvstáva z toho jednoduchá otázka: Prečo človek hľadá krásu? Je to túžba po istom druhu vnútorného naplnenia a z toho vyplývajúca žiadostivosť? Človek chce byť vlastníkom krásy, aby obohatil svoje bytie o esencie iného bytia. Možno však ide o jednoduchší proces, v ktorom človek krásu vedome nehľadá, len ju vníma a komentuje. Tu znovu prichádza na rad otázka: Kde je podstata tohto aktu? Každé bytie je dokonalosťou samé o sebe a preto je samozrejmosťou na dokonalosť reagovať. Avšak každé bytie sa vo svojej dokonalosti pohybuje v iných dimenziách, ktoré sa navzájom v niektorých aspektoch prelínajú, v iných prú. Žiadny človek nie je v celej svojej podstate totožný s iným človekom a z toho vychádza potreba hodnotiť. Prečo je ale človek vnútorne podnecovaný práve k estetickému hodnoteniu? Krása je jednou z vlastností bytia a volá po splynutí s formou. To znamená, že človek cíti krásu a chce ju aj senzuálne prežiť. Súzvuk vnútorného prežívania a vonkajšej formy Annick de Sozenelle vyjadruje metaforou, v ktorej by sme mali druhých považovať „(...) za rub a líc jedné mince, jediné skryté skutečnosti, kde oba projevené aspekty jsou spolu „vnitřně“ spojeny (...)“.³⁹

---

³⁸ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: odeon, 1968. s 617

³⁹ SOZENELLE, de Annick. *Symbolismus lidského těla*. 2. vyd. Praha: Malvern, 2010. s. 18

2. Historický kontext

Na predmet nášho skúmania je potrebné tiež nahliadať v kontexte širších časových horizontov a hľadať súvislosti s umeleckou tvorbou a estetickými koncepciami jednotlivých historických etáp. Mokrejš upozorňuje, že: „V chodu času se totiž nevyskytují stále tytéž komponenty a mění se i jejich povaha a nadto se proměňuje také způsob jejich integrace.“⁴⁰ Pohľad na neustále sa meniace spoločenské podmienky a z toho vyplývajúce rozličné estetické tendencie nás nasmeruje k pochopeniu fenoménu, ktorý je ťažiskom tejto práce.

Podľa Mokrejša sa „(...) zdá byť umění něčím, co se v čase děje, ale nespotřebává, co do času vchází, avšak nemízí v něm.“⁴¹ Takto sa na seba nabaľujú, navzájom sa ovplyvňujú a premieňajú koncepty krásy, ktoré sa zrazu vždy po čase ukážu v novom svetle. „Soustažnost umění k čemusí, co uměním není, tu nemá podobu orientace umění jako neznámého v souřadnicích prostoru ostatních činností, které vystupují ve funkci čehosi známého, co naši orientaci nese, nýbrž jedná se znovu o jakési osvětlování kruhem, kdy v chodu explikace umění objasňujeme cosi podstatného na povaze ostatních činností a obráceně, a tím explikujeme ráz onoho celku samotného.“⁴² Našou snahou je teda objasniť premenlivý ideál krásy na súvislostiach medzi spoločenskou situáciou, náboženstvom či kultúrnymi podmienkami spodobenými v umení.

Sústredíme sa konkrétne na spôsoby zobrazenia ženy v umení. Tie zhrnula Jarmila Blažková v knihe *Žena věčná inspirace umění*. „Motiv žena ve výtvarném umění ztotožňoval se s momentem nejvyšší vtělené, přírodou dané fyzické i ethické krásy.“⁴³ Naopak pri zobrazení muža málokedy išlo o snahu reagovať na krásu. „Muž v umění je vždy ve vztahu k činnosti tělesné nebo duchovní.“⁴⁴ Kategória krásy, jej idea je teda v priamom vzťahu so ženou, ako ju vnímali umelci celé stáročia.⁴⁵ Vždy znovu, v každom období je zrejماً snaha o stelesnenie ideálu prostredníctvom ženského tela.

---

⁴⁰ MOKREJŠ, Antonín. *Filosofie a život- život a umění*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 1995. s. 20

⁴¹ Tamtéž, s. 19

⁴² Tamtéž, s. 20

⁴³ BLAŽKOVÁ, Jarmila. *Žena věčná inspirace umění*. Praha: Symposion. s. 8

⁴⁴ Tamtéž, s. 8

⁴⁵ Tamtéž, s. 8

2.1. Ideál naprieč kultúrami staroveku

Staré kultúry z pred nášho letopočtu vmiesili svoj odkaz do nasledujúcich kultúr a tie zase do ďalších. Dnes stále prežíva, ale v značne zmenených podobách. Čo považovali ľudia tisícky rokov pred nami za krásne? Našli by vtedajšie formy aj dnes odozvu v estetickom potešení? Niektoré viac, iné menej, ďalšie by sa stretli skôr s odporom. Podľa Baudelaira však „(...) i ve stáletích, jež nám připadají nejzrůdnější a nejšílenější, došla nehynoucí touha po kráse vždy uspokojení.“⁴⁶ Cieľom nie je podať presný obraz ponímania krásy každej doby, chronologicky. Mnohé z toho by boli len domnienky, pretože dnes už nevieme s istotou povedať, či staroveký sochár vymodeloval ženu do tvarov, ktoré pokladal za krásne alebo zámerom bola celkom iná funkcia. Sú tu teda len načrtnuté spôsoby zobrazovania žien s predpokladom, že boli určité formy danej doby považované za ideálne, či už umelcom samotným alebo spoločenskou mienkou.

Od dôb matriarchátu, keď najstaršie známe plastiky zobrazujú ženu ako matku v jej bujných krivkách zvýrazňujúcich znaky plodnosti sa presunieme k najstaršej ére egyptskej kultúry, v ktorej stále nachádzame prvky ukazujúce na rodenie a materstvo s akýmsi magickým princípom. Postupne sa prejavuje vzťah k telesnej kráse vyjadrenej matematickou proporcionalitou, no v neskorších výtvarných prejavoch je viditeľný aj záujem o individualitu, čo sa prejavuje na portrétnych rysoch s osobitým pôvabom.⁴⁷ Na egyptských portrétach sa nám odhaľuje vtedajší vkus v líčení, ktoré v žiadnom prípade nie je nenápadné. Typickými sú najmä výrazné tmavé linky okolo očí ťahajúce sa často až ku spánkom.

V krétskom a mykénskom umení sa stretáme so ženami najmä v spoločenskom kontexte, v reprezentatívnom odevu a určitej konvencii. Nenachádzame tu individualizáciu vo výraze tak ako v Egypte. Blažková ich opisuje takto: „Jsou téměř jedna jako druhá podle obličej, podle postavy i podle šatu.“⁴⁸ Túto typizáciu pripodobňuje k Parížankám. „Mohli bychom říci, že tato typika je typikou módních žurnálů, že zdůrazňuje biologickým hábitem žen, v jejich pohybu, v jejich ústroji, módní ideál své kultury.“⁴⁹

Oproti egyptskej harmónii či krétskej konvencii vystupujú indické ženské idoly s erotickým nádychom. Tanečnice len sporo zahalené, skôr šperkmi ako odevom zvodne vystavujú na obdiv svoje preexponované tvary ešte viac zvýraznené „osím pásom“. Podľa

---

⁴⁶ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: odeon, 1968. s 588

⁴⁷ BLAŽKOVÁ, Jarmila. *Žena věčná inspirace umění*. Praha: Symposion. s. 9

⁴⁸ Tamtiež, s.10

⁴⁹ Tamtiež, s.10

Blažkovéj „Indické umění hledá prazemské vtělení naturálnosti, ženský pól sexuality. Nachází jej ve vyzrálé dokonalosti forem.“⁵⁰

Základom gréckej filozofie bola kalokagatia, teda harmónia v duševnej a telesnej kráse. Petra Štěpánová zhrnula poňatie krásy antickým Gréckom. V 5. storočí pr. Kr. videli pythagorejci harmóniu tvorenú proporciami, mierou a číslom v súlade jednotlivých častí v dokonalý celok. „Harmonie, pořádek a proporce jsou potom příčinou krásy, která je objektivní vlastností věcí splňujících tato kritéria (...) Stejně tak i lidské tělo dosahuje své dokonalosti tehdy, je-li vybudováno harmonicky se správnými proporcemi v číselných vztazích.“⁵¹ Sokrates neskôr pridáva ďalšiu kategóriu krásy a to eurytmiu, ktorá spočíva v subjektívnom pohľade človeka na krásu; ten je podmienený rôznou funkčnosťou vecí. Sokrates považoval za dôležitejšiu a ušľachtilejšiu duševnú a morálnu krásu ako dokonalé proporcie ľudského tela.⁵² Podľa Platóna existujú dva druhy krásy. „První krása je poznávána rozumem, jako idea obsažena v božském rozumu, jejímž pouhým odleskem je krása druhá – smyslová, založená na proporcích, míře a pořádku, vnímatelná zrakem či sluchem.“⁵³ Plotinos videl krásu ako absolútnu a dokonalú ideu, ktorá spolu s pravdou a dobrom tvorí božskú jednotu. „Krása je zářící duchovní idea, která proniká do látky tím, že ji dává ideální formu a zduchovňuje ji.“⁵⁴

Blažková uvádza štyri typy ženského ideálu antického grécka: vznešená Héra; múdra Athéna; fyzická, zmyslová dokonalosť Afrodity a neprístupná, chladná Artemis.⁵⁵ „Šlo jim ostatně jen o převod ethické povahy originálu. Tím tradovali však i příštím dobám spíše akademický ideál obsahový než obsažnost výtvarnou.“⁵⁶

Zmysel pre krásu ako takú a zvlášť pre krásu ženy naberal rozmanité podoby. Boli tu snahy zachytiť dimenzie človeka, v ktorých raz vystupovala do popredia vášeň inokedy elegancia a pod. Je pravdepodobné, že umelci každej doby sa snažili dať svojmu dielu proporcie, ktoré považovali za dokonalé v zhode s ich chápaním krásy. Umberto Eco k tejto problematike poznamenal: „Zdá se tedy, že ve všech dobách se hovořilo o kráse proporcí, ale

---

⁵⁰ BLAŽKOVÁ, Jarmila. *Žena věčná inspirace umění*. Praha: Symposion. s.11

⁵¹ ŠTĚPÁNOVÁ, Petra. *Antické a biblické pojetí krásna jako základ evropské kultury*. 1. vyd. Brno: Petra Štěpánová – PETRA2010, 2010. s. 19

⁵² Tamtiež, s.20

⁵³ Tamtiež, s.20

⁵⁴ Tamtiež, s.29

⁵⁵ BLAŽKOVÁ, Jarmila. *Žena věčná inspirace umění*. Praha: Symposion. s. 11

⁵⁶ Tamtiež, s.12

na vzdory aritmetickým a geometrickým pravidlům, která se vždy znovu potvrzovala, se smysl pro proporcionalitu během času měnil.“⁵⁷

2.1.1. Šír hašírím ašér li Šelómó

Šír hašírím- pieseň piesní je poézia plná neuveriteľných prirovnaní. O pôvode tejto básne alebo zbierky básní sa vedú nekončiace diskusie, ako aj o jej význame. Tie však prenecháme teológom a historikom. Vieme, že vznikla v storočiach pred našim letopočtom a jej autorom bol človek, ktorý miloval a cítil krásu. Vybrali sme state, v ktorých sú opisy dvoch milencov vyjadrené v metaforách, možno vyvolávajúcich úsmev na tvári, možno úžas. Sú zoradené do dvoch hlavných častí: Milá, Milý a do menších celkov. Nie je snahou vysvetliť symboliku alebo hľadať význam jednotlivých metafor. Pokúsme sa len preniesť do Palestínskych údolí a nechať znieť starodávny ideál, ktorý čas od nás neprekonateľne vzdialil.

---

⁵⁷ ECO, Umberto. *Dějiny krásy*. 1. vyd. Praha: Argo, 2005. s. 92

Milá

„Prirovnávam ťa , moja milovaná, ku koňom pri vozoch faraónových.“

„...je...zavretou záhradou, zapečateným prameňom.“

„Si statná ako palma...“

„...tvoja reč je pôvabná...“

„Tvoja hlava sa vypína na tebe sťa Karmel...“

„Tvoj krk je ako veža zo slonoviny.“

„...kadere na tvojej hlave sú ako kráľovský purpur zviazané do vrkočov.“

„Tvoje vlasy sú ako stádo kôz, čo zostupuje z gileádskych vrchov.“

„Tvoj nos je ako libanonská veža, ktorá hľadá na Damask.“

„Tvoje oči – to holubice.“

„Tvoje pery sú ako šarlátová niť...“

„Tvoje zuby sú ako práve ostrihané stádo oviec, čo vystupuje z kúpeľa. Každá z nich má po dvoje mláďat, jalovej medzi nimi niet.“

„Tvoje podnebie je ako najlepšie víno...“

„Tvoje sluchy sú ako krúžalky granátového jablka...“

„Tvoje dva prsníky sú ako dve mláďatá, gazelie dvojčatá, ktoré sa pasú medzi ľaliami.“

„Tvoje lono je oblá nádrž, nech nechýba korenené víno!“

„Tvoje brucho je ako hromada pšenice, vrúbená ľaliami.“

„Priehyby tvojich bokov sú ako skvosty, dielo umelcových rúk.“

„Pôvabné sú tvoje líca s ozdobami a tvoja šija s koralovými náhrdelníkmi.“

„Aké sú ladné tvoje kroky v sandáloch...“

„A vôňa tvojich olejov nad všetky balzamy.“

Milý

„...je mi myrhovou kytičkou...strapcom kvetov henny...“

„...podobný je gazele alebo mladému jeleňu...“

„...je svieži a červený...“

„Výzor má ako Libanon, je vyberaný ako cédry.“

„Jeho hlava je rýdze zlato.“

„Jeho kadere – to strapce palmových kvetov, čierne sťa havran.“

„Jeho oči sú ako holuby pri vodných tokoch, ktoré sa v mlieku kúpu a sedia v hojnosti.“

„Jeho líca sú ako hriadka balzamu, na ktorej rastú vonné byliny.“

„Jeho pery sú ľalie, vydávajú tekutú myrhu.“

„Jeho podnebie – samá sladkosť, a všetko na ňom je vábne.“

„Jeho ruky sú zlaté valce, vykladané taršíšskym drahokamom.“

„Jeho telo je kus slonoviny, obložený začírom.“

„Jeho lýtka sú alabastrové stĺpy položené na zlatých podstavcoch.“⁵⁸

---

⁵⁸ BIBLIA. Písmo Sväté Starej a Novej zmluvy, preklad: komisia Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 1991. Velp.

2.2. Premenlivosť ideálu v slohoch

Už samotné delenie doby na pred Kristom a po Kristovi napovedá ďalšie smerovanie spoločnosti. Kresťanstvo šíriace sa po svete prinieslo celkom nové spôsoby rozmýšľania, správania a samozrejme aj umeleckého prejavu. Ľudia sa akoby vznášajú nad zemou. Hmota, pozemskosť stráca zmysel, nahrádza ju transcendentálnosť. Centrom pozornosti v umení už nie je človek v celej jeho duševnej a telesnej podstate, ale Boh. Ak sa aj stretneme s podobou človeka je naskrz presiaknutý myšlienkami nového náboženstva.

Aké teda nachádza miesto v umení žena v období stredoveku? Blažková poukazuje na dve podoby, ktoré boli prisudzované žene. „Ideovĕ je žena Evou, pôvodkyní a ztĕlesnĕním hříchů, právnĕ je absolutnĕ podřizena muži.“⁵⁹ Druhou podobou je Mária, matka Božia ako transcendentálny ideál. Románski či gotickí maliari nemali žiadnu predlohu k tomu, aby vystihli skutočnú podobu Márie, nevedeli ako vyzerala a o to im ani nešlo. Stvárňovali totiž jej duchovnú podstatu v idealizovanej forme. Románsky človek nemá zmysel pre telesnú krásu, vo výtvarnom prejave mu ide len o vyjadrenie duchovna. Ak teda antika určila spodobením ženy predstavu krásy a telesnej ušľachtlosti, 13. storočie vytvára duševnú a myšlienkovú obsahovosť a hĺbku ľudského citu. V tejto súvislosti stále viac vystupuje do popredia individualizmus, naturalizmus a realizmus, ktorý narúša estetické schémy predošlého obdobia. Postupne sa vyvinul ideálny typ gotickej dámy – oválna tvár, dlhé zošikmené oči, rovný nos, malé ústa, krehká, štíhla postava ladne stočená do krivky v tvare S.⁶⁰ Odev nezvýrazňuje žiadne symboly ženstva, plodnosti, ako to bolo predtým, naopak bol nositeľom symboliky a vnútorného obsahu. Pokiaľ išlo o tému vzťahu muža a ženy, ten bol vyjadrený ľahko zmyselným úsmevom, koketným pohľadom a gestom, či pôvabným naklonením šije.⁶¹ Všetky tieto prejavy boli len naznačené v decentnej jemnosti. Avšak aj tento ideál podliehal kultúrnym podmienkam jednotlivých oblastí. Napríklad flámska madona bola zasadená do rámca tamojšieho bohatého života.

V dynamike ľudského pohybu sa začal cez hustý nadzmyslový pohľad na svet predierať humanizmus, ktorý znovu dáva zmysel hmote. Výtvarní umelci si spomenuli na antiku a v zhode s novým humanistickým názorom na svet začínajú opäť hľadať prírodné zákonitosti v proporcionalite ľudskej postavy. Cieľom nového talianskeho umelca je nájsť ideálne miery v telesnosti, no dôležitosť vnútornej krásy celkom nevyzrádila. Opakuje sa tu antický princíp

---

⁵⁹ BLAŽKOVÁ, Jarmila. *Žena věčná inspirace umění*. Praha: Symposion. s. 12-13

⁶⁰ Tamtiež, s. 13-16

⁶¹ Tamtiež, s. 15-16

kalokagatie. Príkladom toho sú portréty Leonarda da Vinciho, ktoré Blažková popisala nasledovne: „Jsou spíše zobrazením duchovního principu v člověku, mysteria nekonečné složitosti lidského nitra.“⁶² Na mnohých ďalších renesančných portrétoch môžeme vidieť typické znaky vtedajšej módy. Dôležitosť je prikladaná tvaru lebky s vysokým čelom umelo predĺženým vyholením vlasov. Typický je dlhý útlý krk a veľká pozornosť je venovaná úprave a farbe vlasov so zlatistým nádychom.⁶³ Podľa Blažkovej je však najvýstižnejším dokladom o renesančnom ideáli Raffaelova madona s pravidelným oválom tváre, očami posadenými ďaleko od seba, melancholickým výrazom, nežným úsmevom na malých, ale plných perách.⁶⁴ Umberto Eco naráža na renesančný princíp proporcionality a súmernosti ľudského tela v zmysle rozdielnosti dobového vkusu. „Proporcionalita je sice považovaná za pevně platné pravidlo, ale můžeme si všimnout, že ve skutečnosti vlastně neexistuje. Tak dospějeme až k argumentacím 18. století, kdy se Burke postavil proti proporci a popřel, že by proporcionalita byla měřítkem krásy.“⁶⁵ Je pravdou, že ak si porovnáme kánony ideálnych proporcií napríklad egyptského, antického a renesančného človeka, stretieme sa s nemalými rozdielmi, nehovoriac o odlišnostiach v rámci danej doby v rôznych kútoch sveta.

Podľa Umberta Eca sa na sklonku renesancie „začíná prosazovat myšlenka, že krása se spíše než z vyvážené úměrnosti rodí z jakési torze, z neklidného směřování k něčemu, co je skryto za matematickými pravidly, která vládnu fyzickému světu.“⁶⁶ Blažková vykresľuje nastávajúce obdobie nasledovne. Manierizmus v umení priniesol nové telesné formy príznačné svojou plnosťou a masívnosťou, ktoré plynule prechádzajú v živé, bujné zobrazenie ženskej krásy. Je tu neskrývaná oslava telesnej rozkoše. V realistickom výtvarnom prejave sa miesia motívy z bežného života, zmyslového vzrušenia s asketickým mysticizmom.⁶⁷ Maliari klasicizujúcej línie baroka vidia v žene skôr elegantnú dámu, upravenú, zdobenú výdobytkami vtedajšej módy. „Malují ji v záplavě brokátu a krajek, převlečenou za nymfu nebo bohyni, v paruce a líčidlech, které stírají individuální charakter modelu.“⁶⁸

Iným smerom sa uberali maliari rokoka. „Póza modelu je volnějši, obličej se zřídka akademických pravidel krásy, je oživen duchem, zlidštěn úsměvem, prohlouben výrazem.“⁶⁹ Krása ženského tela spočíva najmä v oblých krivkách, mliečne bielej pleti s ružovkastými odtieňmi. To všetko je doplnené zvodným, vyzývavým výrazom. „Tento typ ženy byl atributem

---

⁶² BLAŽKOVÁ, Jarmila. *Žena věčná inspirace umění*. Praha: Symposion. s. 18

⁶³ Tamtiež, s. 18

⁶⁴ Tamtiež, s. 19-20

⁶⁵ ECO, s. 95

⁶⁶ Tamtiež, s. 95

⁶⁷ BLAŽKOVÁ, Jarmila. *Žena věčná inspirace umění*. Praha: Symposion. s. 26-27

⁶⁸ BLAŽKOVÁ, Jarmila. *Žena věčná inspirace umění*. Praha: Symposion. s. 29

⁶⁹ Tamtiež, s. 30

aristokratické spoločnosti, žijící v zábavě, v lehkém, parfumovaném ovzduší kultury, elegance, životní poesie.“⁷⁰

Postupne touto zhýralou spoločnosťou prenikali nové myšlienky typické svojou racionalitou, umiernenosťou a intelektom. Spolu s nimi nevyhnutne musel vznikáť nový ideál. Anglická dáma 18. storočia vynikala urodzenosťou, pokojom, citom pre prírodu a rodinný život.⁷¹ „Empir si vytváří nový řád krásy, který je oproti rokokovému v rozporu se skutečností a s individualitou člověka a je nejen korigován, nýbrž přímo determinován antickým uměním. (...) V empirovém umění je žena neosobní bohyní, její krása mluví k estetickému smyslu a k rozumu, málokdy k citu a nikdy k smyslům.“⁷²

Na základoch postavených antikou, slohmi a ďalšími tendenciami, ktoré nie je možné všetky obsiahnuť, sa rodia stále nové ideály krásy. Znovu sa objavujú preferencie prirodzenosti, reálnosti a autenticity, ktoré striedajú nekončiace snahy o objavenie univerzálne platných zákonov krásy v proporciách. Na takto sfarbenej palete nie je možné nájsť jediný ideál, ktorý by spájaj všetky doby a kultúry.

---

⁷⁰ BLAŽKOVÁ, Jarmila. *Žena věčná inspirace umění*. Praha: Symposion. s. 36

⁷¹ Tamtiež, s. 35

⁷² Tamtiež, s. 36

3. Súčasné estetické pohľady na ideál krásy

V súčasnosti prebiehajú v oblasti estetiky zaujímavé diskusie na tému ideálu krásy človeka, najmä v kontexte s dnešnou konzumnou spoločnosťou, v ktorej sa na ľudské telo často nazerá v komerčnom zmysle. Vznikajú dve základné stanoviská; na jednej strane sú tí, ktorí obhajujú princíp duchovnej a duševnej krásy človeka a poukazujú na originalitu každého jedinca, na strane druhej, sú to najmä evoluční biológovia, ktorí skúmajú fyzickú krásu a sú presvedčení, že existuje univerzálny ideál krásy podmienený biologicky.

Pavel Zahrádka sa zaoberá estetikou a teóriou spotrebnej kultúry. Vo svojom príspevku v internetovej revui, s názvom Mýtus o mýtu krásy, polemizuje s knihou Naomi Wolfovej a upozorňuje na iné smery uvažovania o tejto problematike. Americká feministka Naomi Wolfová vyvolala svojou knihou *The Beauty Myth*, odbornú diskusiu v kruhoch sociológov, biológov, kultúrnych antropológov a filozofov.⁷³ Základným tvrdením Wolfovej je, že ideál ženskej krásy je sociálnou konštrukciou. „Podobne ako státní občanství nebo peníze také ideál ženské krásy existuje pouze v závislosti na lidské dohodě.“⁷⁴ Wolfová sa stavia do opozície voči vedeckým výskumom, ktoré sa zaoberajú ľudskou krásou v súvislosti s voľbou partnera. Mýtom je podľa nej názor, že: „(...) kvalita zvaná „krása“ objektívne a univerzálne existuje.“⁷⁵ Jej snahou je brániť ženy pred atakmi spoločnosti, ktoré propagujú vykonštruovaný ideál krásy a usilujú o to, aby ženy chceli tento ideál stelesňovať, aby verili, že tento stav je podmienený evolúciou a prirodzenou sexualitou, že krása žien je spätá s plodnosťou a na tom je založený sexuálny výber.⁷⁶ Zahrádka upozorňuje na mienku biológov a antropológov, že existujú určité fyzické predpoklady všeobecne považované za krásne naprieč históriou a najrôznejšími kultúrami.⁷⁷

Autor mnohých vedeckých štúdií v oblasti sociológie, biológie, filozofie a tiež estetiky, Peter Sýkora kladie otázku: „(...) je estetická skúsenosť, to, čo sa týka našich pocitov, emócií, myšlienok a reakcií (...) výsledok kultúrneho pôsobenia nášho okolia, alebo existujú určité vrodené estetické archetypy?“⁷⁸ Na podporu teórie estetických archetypov predkladá výsledky výskumov amerických psychológov Judith H. Langloisovej a A. Roggmana. „Vytvorili počítačový program, ktorý spriemernil telesné parametre z niekoľko desiatok rôznych tvárí a vygeneroval

⁷³ Zahrádka, Pavel. Mýtus o mýtu krásy. Polemika s knihou Mýtus krásy Naomi Wolfové. *Aluze*, 2/2008, č. 12, s. 117

⁷⁴ Tamtiež, s. 117

⁷⁵ Tamtiež, s. 117

⁷⁶ Tamtiež, s. 117

⁷⁷ Tamtiež, s. 124

⁷⁸ Sýkora, Peter. Estetika z pohľadu evolúcie. *Infovek*, s.1

na obrazovke počítača novú, neexistujúcu priemernú tvár. Testujúci jedinci potom vyberali ako na súťaži krásy medzi skutočnými a priemernými tvármi. Študenti vždy vybrali spriemernenú tvár ako najkrajšiu. Nikdy nevybrali ako najkrajšiu niektorú z pôvodných, reálne naskenovaných tvárí.⁷⁹ Jedným z archetypov krásy je teda priemernosť. Iným smerom sa uberali zistenia Dr. Perretta vyplývajúce z jeho experimentov s fotografiami ľudských tvári: „(...) tváre, ktoré boli vybrané ako najpríťažlivejšie neboli najpriemernejšie, no napriek tomu majú predsa len niečo spoločné. Napríklad majú vyššie než priemer umiestnené lícne kosti, (plochá tvár), veľké pery, malé a užšie čeluste, väčšia veľkosť očí (v pomere k veľkosti tváre).“⁸⁰ Sýkora podotýka: „A tak sa predsa len zdá, že existuje akýsi fundamentálny vzorec krásy. Štatistika odhalila, že existuje súvislosť medzi týmito rysmi a koncentráciou estrogénu, teda hormónom zodpovedným za plodnosť žien.“⁸¹

Množstvo podobných výsledkov ukázali výskumy, ktoré uvádza Nancy Etcoffová v knihe *Proč krása vládne světu*. Poukazuje na niekoľko rysov, na základe ktorých ľudia určujú krásu jednotlivcov. „Milujeme pohľad na hebkou kůži, lesklé husté vlasy, plná ňadra a souměrné tělo, protože v průběhu evoluce lidé, kteří vnímali tyto signály a toužili po jejich nositelích, byli mnohem produktivnější. My jsme jejich potomky.“⁸² Možnú existenciu štandardu krásy, ktorý má každý človek v sebe zakódovaný, ukazuje Etcoffová na príklade antropológa Donalda Symonsa a jeho skúsenosti z prednášky plastického chirurga. „Pro Symonse byla tato zkušenost, kdy pozoroval krásné tváře a všímal si nedokonalostí a odchylek od „dokonalého“, důkazem, že máme vrozený vzor krásy, který si nemůžeme přímo vyvolat z mysli, ale k němuž přirovnáváme všechno, co vidíme.“⁸³

Niekde uprostred konceptov, ktoré obhajuje Wolfová a tými, ktoré zastáva napríklad Etcoffová stojí americká filozofka Marcia Eatonová, ktorá berie do úvahy oba prístupy. Nepopiera možnosť formalistického estetického posúdenia, ale prikláňa sa ku tzv. kontextuálnemu poňatiu krásy, ktoré prihliada pri estetickom súde aj na znalosti o predmete a na morálne hodnoty. Prikláňa sa k názoru, že na kráse záleží, no nesúhlasí s možnosťou jej univerzálnosti a nutnosti.⁸⁴ Uvažuje o slove krásy v dvoch významoch. „Podle Eatonové současný ideál ženské krásy ohrožuje lidské zdraví jak po jeho fyzické, tak i psychické stránce. Tomuto nebezpečí je třeba podle ní čelit změnou způsobu, jakým slovo „krása“ užíváme v

---

⁷⁹ SÝKORA, Peter. *Estetika z pohľadu evolúcie*. *Infovek*, s.3

⁸⁰ Tamtiež, s.4

⁸¹ Tamtiež, s. 4

⁸² ETCOFF, Nancy. *Proč krása vládne světu*. 1. vyd. Praha: Columbus, 2002. s. 30

⁸³ Tamtiež, s. 16

⁸⁴ EATONOVÁ, Marcia Muelder. Kantovská a kontextuální krásy. *Aluze*, 2008, roč. 12, č. 1, s. 56

běžném jazyce.“⁸⁵ Tvrdí, že „(...) existují dva související, nicméně odlišné významy daného slova.“⁸⁶ Je rozdíl mezi krásou člověka na fotografii a krásou živého člověka, s kterým reálně přicházíme do styku, s ním v istom vzťahu, komunikujeme s ním. Krása skutečného, žitého těla má nutně aspoň dve dimenzie, ktoré sú vo vzájomnom vzťahu a to: materialistická a kontextuálna; pričom materialistickú možno brať do úvahy len v prípade krátkeho vizuálneho kontaktu, „na prvý pohľad“. Výskumom ideálu krásy založeným na hodnotení fotografií ľudí teda vo väčšine prípadov chýba rozmer kontextuálneho poňatia. Podľa Petra Rezeka „Fotografie zůstává pouhým médiem, skrze které hledíme – v reklamní fotografii na zboží, v dokumentární a novinářské na fakta, o nichž fotografie podává svědectví.“⁸⁷

---

⁸⁵ ZAHŘÁDKA, Pavel. Mýtus o mýtu krásy. Polemika s knihou Mýtus krásy Naomi Wolfové. *Aluze*, 2/2008, č. 12, s. 123

⁸⁶ EATONOVÁ, Marcia Muelder. Kantovská a kontextuální krása. *Aluze*, 2008, roč. 12, č. 1, s. 57

⁸⁷ REZEK, Petr. *Tělo, věc a skutečnost v současném umění*. Jazzpetit, 1982. s. 186

3.1. Človek v horizontoch súčasných ideálov

3.1.1. Značkoví portrétisti v obchodných galériách

Sedím na lavičke v jednom z mnohých Bratislavských obchodných domov, míňajú ma stovky krásne vymodelovaných tiel ozdobených najnovšou módou. Zrazu si všimnem nápadnú podobu medzi týmito chodiacimi obrázkami a umelými figurínami vo výkladoch alebo tvármi s radom bielych zubov a s neprirodzene veľkými očami. Dennodenne sem prichádzajú davы mužov a žien obdivovať krásu portrétov a figúr zahalených značkou, túto krásu kupujú, inšpirujú sa ňou a stávajú sa ňou.⁸⁸

Slovo krása je tu použité s miernou iróniou. Baudelaire vyjadruje svoju nechúť voči umeniu, ktoré sa snaží zapáčiť, slovami: „Líbivé, jaké to odporné, podivné, nově vzniklé slovo (...)“⁸⁹ Týmto výrokom kritizuje umelcov, ktorí nerešpektujú model a prírodu, namiesto toho sa snažia o „pekné umenie“, ktoré nie je ničím iným ako plodom ich šikovných rúk. Bolo by nesprávne dávať do súvislosti umenie a módný priemysel. Je tu však určité spojenie. V oboch sa ľudia snažia hľadať krásu; práve tu môžeme jasne vidieť zásadný rozdiel v možnostiach poňatia tohto slova. Móda je súčasťou života, či chceme, či nechceme. Ponúka veľa spôsobov, ako spríjemniť všedný život a nájsť estetický pôžitok, no zároveň sa môže stať nepriateľom, ak ju stotožňujeme s krásou ľudského tela, ktoré tým spredmetňujeme. „Heidegger chápe vzťah existence ke svému jako pád do světa. Existence se musí ze světa dobýt, osvobodit se od něj tak, že provede jistou „očistu“. Pád spočívá v tom důležitém fenoménu, že propadáme věcem, oddáváme se jim a tím se zvěčňujeme. Odcizujeme se tak své prvotní povaze – vztahování se k sobě.“⁹⁰

Podľa Ericha Fromma má človek potrebu vzťahovať sa k niečomu, byť v niečom zakorenený rovnako ako potrebu existencie v konkrétnej identite. V európskych zemiach s pozostatkami feudalizmu si ľudia jednoduchšie hľadajú cestu k identifikácii v statusoch ako „som Slovák“, „som študent“, „som podnikateľ“ a pod., naproti tomu v USA sa prežívanie identity presúva stále viac ku konformnému životu. Toto smerovanie nazýva Fromm identitou stáda.⁹¹ „Nakolik se odchýlím od normy, nakolik jsem stejný jako všichni ostatní a jsem jimi

---

⁸⁸ Autorský text

⁸⁹ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: oedon, 1968. s 143

⁹⁰ PATOČKA, Jan. *Tělo, společenství, jazyk, svět*. 1. vyd. Praha: ISE, edice OIKÚMENÉ, 1995. s. 39

⁹¹ FROMM, Erich. *Cesty z nemocné společnosti: sociálně psychologická studie*. 1. vyd. Praha: Earth Save, 2009. s. 59-60

přijímán jako „jeden z nás“, smím se cítit jako „já“.⁹² Tento fenomén sa dnes stále viac dostáva aj do európskeho prostredia. Práve v tom nachádzajú svoje miesto média a na takto položených základoch sa najviac darí popkultúre. Nancy Etcoffová poukazuje na funkciu médií, ktorou je ovplyvňovať davu. „Média usmērňujú naši touhu a preference. Základem je potěšení davu, a krása je často zaměňována za svou imitaci, a ta pak dál za další imitaci.“⁹³ To vedie ku komercializácii ľudského tela, vzniká sociálny gýč. To znamená, že na základe spomínanej mediálnej imitácie krásy, si davu ľudí tvoria skreslenú predstavu o ideáli a ten nasledujú bez ohľadu na vlastnú pôvodnú identitu, ktorú môžu nájsť práve v uprednostnení vzťažnosti k sebe samému pred identifikáciou v konformnom živote formovanom masmédiami a obchodom. Podľa Fromma sú ľudia „(...) ochotni dát život v sázku, obětovat svou lásku, vzdát se své svobody a zřici se vlastního myšlení, jen aby se přiřadili ke stádu, šli konformně s ním, a tak si osvojili pocit identity, byť jen iluzorní.“⁹⁴ Například koncom deväťdesiatych rokov bola u nás móda „zvoncových nohavíc“. Dieťa alebo teenager, ktorý prišiel do školy v nohaviciach, ktoré sa smerom nadol zužovali, bol väčšinou kolektívom vysmiatej, že má oblečené „mrkváče“. Paradoxne len o pár rokov neskôr sa móda strihu nohavíc otočila presne naopak. V tom tkvie ilúzia identity v premenlivých ideáloch. Podľa Jarošovej „Člověk neví, jak má vypadat, pro svou podobu nemá nikde, natož v přírodě, vzor. Proto snadno a neustále svůj vzhled mění a přes všechen individualismus hledá i oporu v sociálním soudu.“⁹⁵

---

⁹² FROMM, Erich. *Cesty z nemocné společnosti: sociálně psychologická studie*. 1. vyd. Praha: Earth Save, 2009. s. 60

⁹³ ETCOFF, Nancy. *Proč krása vládne světu*. 1. vyd. Praha: Columbus, 2002. s. 9

⁹⁴ FROMM, Erich. *Cesty z nemocné společnosti: sociálně psychologická studie*. 1. vyd. Praha: Earth Save, 2009. s. 61

⁹⁵ JAROŠOVÁ, Helena. *Filozofie těla: klíč k hlubšímu chápání vztahu těla a šatu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2013. s. 34

3.1.2. Prirodzená krása

Čo je to prirodzená krása? Nepoužívame tento pojem príliš často mylne? Môžeme sa v civilizovanom svete u ľudí vôbec stretnúť so skutočnou, čistou prirodzenou krásou? V priebehu projektu Som, kto som, zaznela veta, ktorá vystihuje relativitu dnešnej „prirodzenej krásy“: V časopise vidíš fotku modelky s titulom- prirodzená krása, potom si dáš džús bez konzervantov a žuvačky bez cukru. Ako to, že žuvačky sú predsa sladké, že džús si tak dlho zachová farbu a chuť? Ako to, že je modelka taká bezchybná? Etcoffová uvádza odpoveď modelky Veronicy Webbovej na otázku, čo robí pre to, aby bola prirodzene krásna: „Stojí mně to dvě hodiny času a dvě stě dolarů... a nikdy nevypadám jako to, co vidím v časopise.“⁹⁶ Často sa dnes stretáme s názormi vyznávajúcimi prirodzenosť, ale keď vidíme v akom rozkvetení je kozmetický priemysel, vedie nás to k rozmyšľaniu nad pravým významom tohto slova. Baudelaire nazýva milovníkov prirodzenosti veľmi pochybnými. V 18. st. sa pokladala príroda za základ všetkého dobra a krásna, Baudelaire to však nazýva omylom. Nenachádza totiž v prírode zdroj ničoho dobrého, len pudy, hrôzu a ohavnosti.⁹⁷ „Všetchno krásné a ušlechtilé je výsledek rozumu a úvahy.“⁹⁸ Pozdvihuje prostriedky ako je líčenie na piedestál, kde sa pretvárajú nedokonalosti nadelené prírodou v jednotu, ktorá ľudskú bytosť približuje bezprostredne k soche, teda k akejsi božskej bytosti. To, čo dnes nazývame prirodzenou krásou, sa teda nachádza niekde uprostred, medzi niečím hrubým, pôvodným, naturalistickým a tým, čo Baudelaire nazýva vznešenou deformáciou prírody alebo jej reformou, pričom má na mysli módu a líčenie.⁹⁹

3.1.3. Žena a ideál krásy

Každá doba priniesla svoj ideál ženskej krásy, resp. ideály, pretože aj v tom najucelenejšom slohu a najstriktejšom kánone našla svoje miesto subjektivita vo vnímaní a zobrazovaní tohto fenomenálneho námetu. Kým je žena v spoločnosti dnes? Charles Baudelaire v polovici 19. storočia videl ženu takto: „Je to spíš božstvo, hvězda, jež vládne všem koncepcím mužského mozku; (...) Je to jakási modla, možná hloupá, ale oslňující, okouzluující,

---

⁹⁶ ETCOFF, Nancy. *Proč krása vládne světu*. 1. vyd. Praha: Columbus, 2002. s. 18

⁹⁷ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: odeon, 1968. s 615-616

⁹⁸ Tamtiež, s. 616

⁹⁹ Tamtiež, s. 617-618

na jejích pohledech visí osudy a vůle.“¹⁰⁰ Toto zbožštenie by mohlo nejednej žene zalichotiť (ak by sme zľahčili prívlastok „hloupá“), ale je málo pravdepodobné, že by sa takáto definícia stretla s pozitívnym ohlasom, či zo strany mužov či žien, dnes, keď rovnoprávnosť pohlaví pomaly dosahuje svoj vrchol v gender ideológii. K tomu, ako v súčasnosti vnímame ženskosť, nám vydláždili cestu hnutia feminizmu a emancipácia žien. Už od 18. storočia sa žena postupne vymaňovala z identity bohyně, krásy, matky a nadobúdala nové postavenie vo svete intelektu a práce. Toto smerovanie prinieslo spoločnosti veľa úžitku, ale zároveň postavilo ženy do pozície, o ktorej sa zmieňuje česká špecialistka na psychosomatiku a smerovanie žien z lekárskeho hľadiska, Helena Máslová. „V současné době se veřejné mínění ustálilo na tom, že aby žena požívala nějakou úctou, tak by měla splňovat tři základní identity. Aby byla sexy, aby měla profesní identitu a byla matkou.“¹⁰¹

Umenie sa už nezaobrá zobrazením ženského tela v takej miere ako môžeme vidieť v histórii. Pohľad na ženský ideál nám však poskytuje kinematografia či reklama. Napríklad v novom prevedení klasickej rozprávky *Snehulienka- Mirror, mirror* (2012) od režiséra Tarsema Singha je zreteľný rozdiel v poňatí krásnej Snehulienky od starších verzií tejto rozprávky. Krásna princezná sa tu prejavuje ako hrdinka, silná a odvážna. Po tom ako bozkom odkľaje princa, zamkne ho spolu s trpaslíkmi v chalúpke a sama sa so zbraňou v ruke statočne vrhá do boja s nepriateľom. Podobne hrdinka z úspešného animovaného filmu *Brave* (Mark Andrews a Brenda Chapman *Brave*, 2012) sa stala vzorom pre mnoho dievčat. Je to nespútaná kráska so záplavou červených vlasov, ktorá svojou múdrosťou a šikovnosťou predbehne všetkých princov, ktorí sa uchádzajú o jej ruku. Takto stoja pred nami najrôznejšie ideály, ktoré spájajú atribúty ako krása, sila, múdrosť, odvaha, úspech. Dobré ciele emancipovaných žien nabrali tak rozmery, ktoré sa obrátili proti ženám samotným. Sú totiž nastavené tak, že len málokto je schopná ich dosiahnuť, čo vedie k frustrácii a hľadaniu útočiska v mainstreamovej spoločnosti.

Snáď najčastejšie sa stretáme so zobrazením ženy v reklame. Je tu zásadná zmena vo funkcii tohto námetu. Zatiaľ čo v antike alebo umení slohov išlo často o pôžitok z krásy- vnútornej alebo vonkajšej a na základe toho vznikali ideáli, funkciou reklamy je predať. Z tejto funkcie vyplývajú spôsoby zobrazovania: plytký výraz odzrkadľujúci materiálnu spokojnosť- výraz spokojného zákazníka, idealizmus formy – zdravá, jasná pleť, biele, rovné zuby, štíhla postava s pevnou pokožkou, záplava lesklých vlasov. A tak podľa toho, o aký produkt ide, vidíme modelky s nastrojeným výrazom veselosti, rodinnej pohody, zmyselnosti, prívetivosti

---

¹⁰⁰ BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: odeon, 1968. s 615

¹⁰¹ MOCKOVÁ, Zuzana. Máslová: Luxusem bude mít všechny děti s jednou ženou. In: *Economia*, a.s. *Aktuálně.cz*. 04.01.2015, 11:00 [16.03.2015].

atď. Marketingový špecialista Martin Lindstrom uvádza príklad, ako ženské telo môže predávať. „Letuška aerolinek National Airlines házi svúdný pohled na čtenáře ze stránek časopisu na křídovém papíře, přibližně v roce 1971. „Jsem Cheryl,“ říká titulěk, „leť se mnou.“ O rok později vzroste zájem cestujících o 23 procent a National Airlines vydávají mnoho dalších reklam, ve kterých skupina krásných letušek slibuje: „Proletím se s vámi tak, jak jste ještě nikdy neletěli.“¹⁰² Je tak zneužitý akýsi vzniknutý ideál krásy na komerčné účely.

Lindstrom zmieňuje však aj fakt, že často dokonalé telo modelky alebo sexuálny podtext v reklame zastiera samotnú značku a tak nepredáva produkt, ale samé seba.¹⁰³ Teda potenciálny zákazník netúži vlastniť predmet, ktorý ponúka reklama, ale telo, ktoré ponúka reklama. Tento princíp často preniká do vzťahov, ktoré sú tiež komercializované. Muž alebo žena chce vlastniť krásne telo toho druhého pre vlastné potešenie. Keď sa ho dostatočne nabaží alebo stratí v ňom predstavu ideálu, vymení ho za druhé – „ideálne“, podobne ako to funguje vo svete marketingu.

„Jako na smysly vázaná bytost, okouzlena květem těla, si téměř nevšimá květu ducha, v němž je však i krása těla teprve dokonána.“¹⁰⁴

Walter Brugger

---

¹⁰² LINDSTROM, Martin. *Nákupologie: Pravda a lži o tom, proč nakupujeme*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2009. s. 173

¹⁰³ Tamtiež, s. 176-177

¹⁰⁴ BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. s. 207

Experimentálna časť

1. Výskum na ŠUV Josefa Vydru v Bratislave a iných stredných školách

Téma

Fenomén neexistujúceho ideálu krásy

Výskumný problém

- Ponímanie ideálu krásy človeka v historickom kontexte
- Vplyv multimediálnej spoločnosti na individuálne vnímanie ľudskej krásy
- Fenomén ideálu krásy ženy
- Pohľad stredoškolákov na súčasný ideál krásy človeka

Výskumné otázky

- Aký bol ideál krásy v jednotlivých historických obdobiach? (relačná)
- Aký vplyv má multimediálna spoločnosť na individuálne vnímanie ľudskej krásy? (deskriptívna, na hodnotenie)
- Akým spôsobom ovplyvňujú médiá pohľad spoločnosti na krásu človeka? (deskriptívna, produktívna)
- Prečo je hodnotenie krásy ženy takým častým javom v spoločnosti? (deskriptívna, produktívna)
- Aké sú rozdiely v spokojnosti s vlastným vzhľadom medzi ženami a mužmi? (relačná)
- Ako stredoškoláci všeobecne chápu ideál krásy? (deskriptívna, na hodnotenie)
- Ako stredoškoláci vnímajú ideál krásy prezentovaný médiami? (deskriptívna, produktívna)
- Ako stredoškoláci vidia samých seba v kontexte so súčasným trendom ideálu krásy? (deskriptívna, na hodnotenie)

Hypotézy

- Pohľad na ideál krásy človeka je premenlivý.
- Ideál krásy človeka je podmienený spoločenskými podmienkami.
- Individuálne vnímanie ľudskej krásy je podriadené spoločenským vplyvom.
- Ženy cítia väčší tlak spoločnosti na svoj výzor ako muži.
- Ženy sú viac nespokojné so svojim vzhľadom ako muži.
- Stredoškóľáci cítia tlak spoločnosti na vlastné vnímanie krásy človeka.

2. Projekt: Som, kto som

Škola: Škola úžitkového výtvarníctva, odbor: Propagačná grafika (možné medziodborové prepojenie- spolupráca s odborom: Fotografia)

Ročník: 4. ročník (počet žiakov: 7)

Predmet: počítačová grafika

Organizačná forma: projekt v 3 týždňovom bloku

Zadanie:

(Zadanie je orientačné, študenti ho môžu jednotlivo prispôbiť vlastnej tvorivosti a nápaditosti, nemusia sa striktne držať pokynov.)

1. Vytvoriť plagát (formát A2), na ktorom budú v interakcii dve postavy. Obidve postavy budú ten istý človek, jedna postava bude graficky upravená alebo štylizovaná do určitej modelingovej pózy, druhá postava nebude vôbec graficky upravená alebo bude v prirodzenej póze (momentka).

Študent bude na plagáte prezentovať sám seba (koníčky, záujmy, vlastnosti, schopnosti...) alebo svoj postoj k problematike.

Výstup: Pdf

2. Vytvoriť krátke video, na ktorom budú zachytené nahrávky fotenia. Cieľom bude zachytiť proces, v ktorom sa objekt fotenia štylizuje do sebou alebo fotografom požadovanej formy. (téma ľubovoľná: napr.: fotenie na maturitné oznámenie, fotenie pred pamiatkami, „selfie“...)

Realizácia:

- na začiatku projektu budú zadané zadania, študenti budú mať možnosť diskutovať o téme a hľadať spôsoby riešenia
- vo dvojiciach alebo skupinách sa študenti navzájom nafotia/ natočia
- študenti budú samostatne pracovať, každý na svojom projekte, budú spracovávať obrazový/ video materiál
- raz do týždňa budú prebiehať individuálne konzultácie

Ciele:

- Študent sa bude zamýšľať nad tým, aké je jeho miesto v mediálnej realite.
- Študent bude vyjadrovať svoj postoj k vlastnej identite v súvislosti so spoločenským ideálom krásy.
- Študent bude počas realizácie projektu vnímať kontext mediálnej informácie a skutočnosti.
- Študent sa bude učiť vytvárať vlastné kritické posúdenie jednotlivých mediálnych informácií.

Spôsob kontroly plnenia cieľov: vlastná sebareflexia, analýza sebareflexie študentov, analýza individuálnych konzultácií, hodnotenie výsledných prác učiteľom aj študentmi navzájom

Metódy:

- projektová metóda
- praktické metódy:

nácvik pracovných zručností- technická práca s fotoaparátom alebo kamerou, prichystanie scény v ateliéry

grafické a výtvarne činnosti

- postupy porovnávacie a analyticko – syntetické
- slovné metódy:

monologické- zadanie úlohy

dialogické- v rámci individuálnych konzultácií

- demonštračné metódy:

pozorovanie predmetov a javov- hľadanie kontextu medzi myšlienkou zadania a existujúcimi mediálnymi produktmi

- metódy samostatnej práce študentov

Pomôcky: počítač s grafickými programami pre každého študenta (napr: Corel Draw, Corel photopaint, Adobe Illustrator, Adobe photoshop, Adobe Premiere), fotoaparáty, kamery, statív, individuálne pomôcky podľa voľby motívu (kulisy, kostýmy, líčenie...), papiere, ceruzky, farby na prípravné skice, CD alebo farebná tlačiareň

2.1. Vyhodnotenie projektu

Projekt Som kto som prebiehal pod vedením autorky v spolupráci s vedúcou oddelenia Propagačnej grafiky Mgr. Pavlou Šoltísovou formou skupinových a individuálnych konzultácií, ktoré prebehli v troch trojhodinových blokoch. Niektorí študenti využili aj možnosť konzultácie prostredníctvom e-mailu. Tvorbu sprevádzala živá diskusia, v ktorej vznikali zaujímavé podnety na spracovanie plagátov. Študenti svoje myšlienky odvíjali od predloženého zadania, pričom niektorí sa ho viac pridžali, iní sa nechali inšpirovať a myšlienku rozvinuli vlastným kreatívnym spôsobom.

Vo výsledku môžeme vidieť sedem plagátov s obhajobou. Každý sa chopil témy ideálu krásy svojším spôsobom. Vidíme tu čiastkové námety ako: detstvo a média, staroba, vnútorné hodnoty, masovosť a konzum. Študentov téma zaujala, väčšina z nich sa vnútorne dotýkala jednak ako teenagerov, ktorí formujú svoju osobnosť a tiež ako tých, ktorí sa pravdepodobne so svojim odborom budú pohybovať v reklamnej brandži.

Ema Cepková

V tejto práci by som chcela poukázať na to, že v dnešnej dobe sa veková hranica ideálu krásy posunula oveľa nižšie. Často krát môžeme vidieť v rôznych módných časopisoch už aj malé deti. Sú upravené, umelé a neprirodzené. Tieto deti žijú v umelom svete a berú im to čo im patrí. Deti by si mali užívať svoje detstvo a slobodu a nie napodobňovať umelo vytvorené ideály krásy alebo sa nimi dokonca stať.

Svojim plagátom na tému „Ideál Krásy“ som chcel vyvrátiť predpoklad, že iba ženské (alebo prevažne ženské) pohlavie podlieha vonkajším podnetom k tomu, ako by podľa spoločnosti mali vyzerieť. Z môjho pohľadu je to na oboch stranách rovnaké. V každom médiu sa objavujú podnety, ktoré by nás mali postrkovať k tomu, aby sme sa prispôbovali stanovenému „ideálu“. Veľká väčšina podľahne. Dokonca aj ľudia, ktorí si myslia, že sú nejakým spôsobom originálni vo veľa smeroch naozaj podliehajú vonkajším vplyvom. Nemyslím si ale, že by bol stanovený „ideál krásy“ iba jeden. Podľa mňa každé „spoločenstvo“ alebo skupina ľudí, ktorá má podobné záujmy, podlieha vplyvom stanoveného „ideálu“ v danom prostredí.

ani dievčatá z plagátov
nie sú ráno perfektné...

Každý deň sa pozeráme na plagáty s krásnymi slečinkami v spodnej bielizni s ideálnymi mierami a nalíčenými ako svätý obrázok. Na ulici stretneme ženy a dievčatá imitujúce predstavu dnešnej „krásy“. Povedzme si ale pravdu, sú tie slečny rovnaké aj bez mejkapu a bez nekonečného množstva úprav vo photoshope? Nie!

Cieľom môjho plagátu je poukázať na dnešné neexistujúce idoly. Idoly, po ktorých každý tak dychtivo túži. Nevidíme však, ako je znázornené na plagáte, ich pravú „rannú tvár“. Každý deň bojujúce s kruhmi pod očami, s vráskami a inými „nedostatkami“ sa ženy snažia zmeniť často až na umelé karikatúry. Nie je však krajšia práve prirodzenosť? Nie je hlúpe snažiť sa nanášať na seba prehnané množstvo mejkapu len aby sme sa priblížili ideálu? Nik nie je predsa dokonalý, tak prečo ukrývať svoju pravú tvár? Každá dievčina či žena je ráno presne taká ako zvyšok sveta.

Viktor Kováč

Inšpiroval som sa americkým pop-artom, a hlavne prácou významného umelca tohto smeru - Andyho Warhola, ktorý poukazoval na masovú produkciu a na konzumný výraz americkej spoločnosti, ktorý trvá dodnes.

Dnešná spoločnosť je veľmi ovplyvnená médiami, ktoré nám sprostredkujú množstvo informácií, často krát až vnucujú. A to vo všetkých sférach- politických, ekonomických, športových, MÓDNYCH. Množstvo lifestyleových časopisov nám ponúka obraz toho, aká je móda a snaží sa nás ovplyvňovať množstvom tváří, ktoré nám odzrkadľujú symboly doby. Tváre "prirodzené a šťastné". No z bližšieho pohľadu tváre umelé a neživé, vyretušované do najmenšieho detailu. Toto sú ideály krásy. Toto sú symboly, ktorými sa veľa z nás, obyčajných smrteľníkov, naozaj riadi a snaží sa dosiahnuť čo najväčšiu podobnosť voči týmto vzorom. V mojej práci pracujem s hyperbolou, teda zveličením týchto okolností. Využil som svoju tvár, aby som tým povedal to, že toto zbytočné šialenstvo za fyzickou dokonalosťou sa týka najmä nás, obyčajných ľudí. A že často podnikáme kroky, ktoré nám berú našu identitu, našu osobnosť.

Projekt „Som, kto som“ som riešila prístupom, v ktorom som sa zamerala na určitú časť ľudí, ktorí nie sú cieľovou kategóriou spoločnosti, konzumu či medializácie, sú braní skôr za okraj spoločnosti – dôchodcovia. Fotila som svoju babičku, ktorú som predstavila v dvoch kontrastných podobách – podoba babičky ktorá je vo svojom prostredí s vecami, ktoré má rada, pri svojom hobby a babičku, ktorá je upravená, nastajlovaná, pri pózovaní s tupím výrazom. Tá druhá podoba má predstavovať určitú formu umelej a mylne idealizovanej krásy, ku ktorej mnoho ľudí často scestne inklinuje. K tomu nápis „Máš jasno v tom, čo nás robí krásnymi?“ má človeka donútiť zamyslieť sa a prehodnotiť možnosti vnímania seba samého a taktiež ľudí naokolo.

Komu chceš vyhovieť?

Plagát poukazuje na ideál krásy ako sociálnu vec, možno aj problém, ktorý formuje spoločnosť.

Človek sa ani nezamyslí nad tým, že nechce vyhovieť až tak sebe ako spoločnosti (väčšine),
tomu ideálu krásy, ktorý je ovplyvnený tiež reklamou.

Tému som spracovala mojím pohľadom- ako vnímam ideál krásy a problémy, ktoré tvorí u ľudí (ne)ideálov. Chcu vyhovieť a výzor je veľký pán v spoločnosti. Ja (prirodzená)- ako pozorovateľ - istý smútok a samota ducha ale tiež potenciál, ktorý v sebe všedná osoba nevidí a závidí ideálu. Ja (prerobená)- obklopená, podporovaná ľuďmi pre svoj vzhľad, ale pritom prevláda duchovná prázdnota.

Ideál krásy je v tomto prípade negatívum v spoločnosti a zabudnutie na iné podstatnejšie ľudské veci. Ide o popularitu len kvôli vzhľadu a nedostupnosť pre (ne)ideál.

V plagáte pozostávajúcom z dvoch fotografií a sloganu na tému ideál krásy som sa zameral skôr na ten vnútorný ideál krásy, ktorý ja považujem za vyzretie ľudského zmýšľania, chápania, konania vo viacerých oblastiach jeho života v starobe. Samozrejme, človek zažíva krásy a dozrievanie počas celého života, nie len v starobe a taktiež čo sa týka vonkajšej krásy človeka je jedinečný a doslova krásny celý život či chce či nie. Išlo mi skôr o porovnanie a váženie si svojej vnútornej krásy, aby nás materiálne a tie povrchné veci netrápili viac ako tie vnútorné - duchovné. Takže v konečnom dôsledku by som chcel poukázať na dôležitosť vnútornej krásy.

3. Dotazník: Ideál krásy

Ciele dotazníka:

- Zistiť, aké sú rozdiely v spokojnosti s vlastným vzhľadom medzi ženami a mužmi.
- Zistiť, ako mladí ľudia vidia ľudské telo v kontexte so súčasným trendom ideálu krásy.
- Zistiť, ako mladí ľudia vnímajú možnosti dosiahnutia ideálu, ktorý je prezentovaný médiami, kozmetickým či módnym priemyslom.
- Zistiť, v čom spočívajú rozdiely v pohľade na ideál krásy medzi študentmi stredných škôl s umeleckým zameraním a mimoumeleckým zameraním.

Cieľová skupina:

študenti stredných škôl

Hypotézy:

1. Ženy budú viac nespokojné so svojou postavou ako muži
2. Ženy budú cítiť väčší tlak spoločnosti na ich výzor ako muži
3. Študenti stredných škôl s umeleckým zameraním budú mať rôznorodejší pohľad na ideál krásy

Tematické oblasti:

Ideál krásy všeobecne

Spokojnosť s vlastným vzhľadom

Pohľad na vzhľad druhých ľudí

3.1. Vyhodnotenie dotazníkov

Na úvod uvedieme niekoľko výstižných poznámok a názorov, ktoré študenti vyjadrili v poslednej položke (priestor na komentár).

„Som nahnevaná, že vzhľad a postava hrá v dnešnej dobe takú veľkú rolu a veľa ľudí je tým negatívne ovplyvnených.“ (žena, gymnázium)

„Treba si všímať vnútorný obsah človeka a nesústrediť sa na povrchnosť, ktorej cesta vedie mimo realitu.“ (muž, gymnázium)

„Podľa mňa je ideál krásy každý- no má to háčik- slovo ideál u všetkých ľudí vzbudzuje stupňovanie a porovnávanie krásy- niekto je krajší ako ten druhý.“
(muž ŠUV)

„Myslím si, že nezáleží až tak na tej kráse, ktorú človek dostane do vienka, ale na tom, ako s ňou ďalej pracuje.“ (žena, ŠUV)

„Ľudia majú čo najlepšie reprezentovať ľudskú rasu- v láske, inteligencii a teda kráse. Je krásne vidieť rozdiely v sekundárnych znakoch, krásne vyberať si z rozmanitosti prírody.“

„Moje telo, môj chrám.“ (žena, ŠUV)

„Podľa mňa ideál krásy neexistuje, každý človek je jedinečný a krásny, ale tiež si myslím, že každý má niečo, s čím nie je spokojný a chcel by to na sebe zmeniť.“

(žena ŠUV)

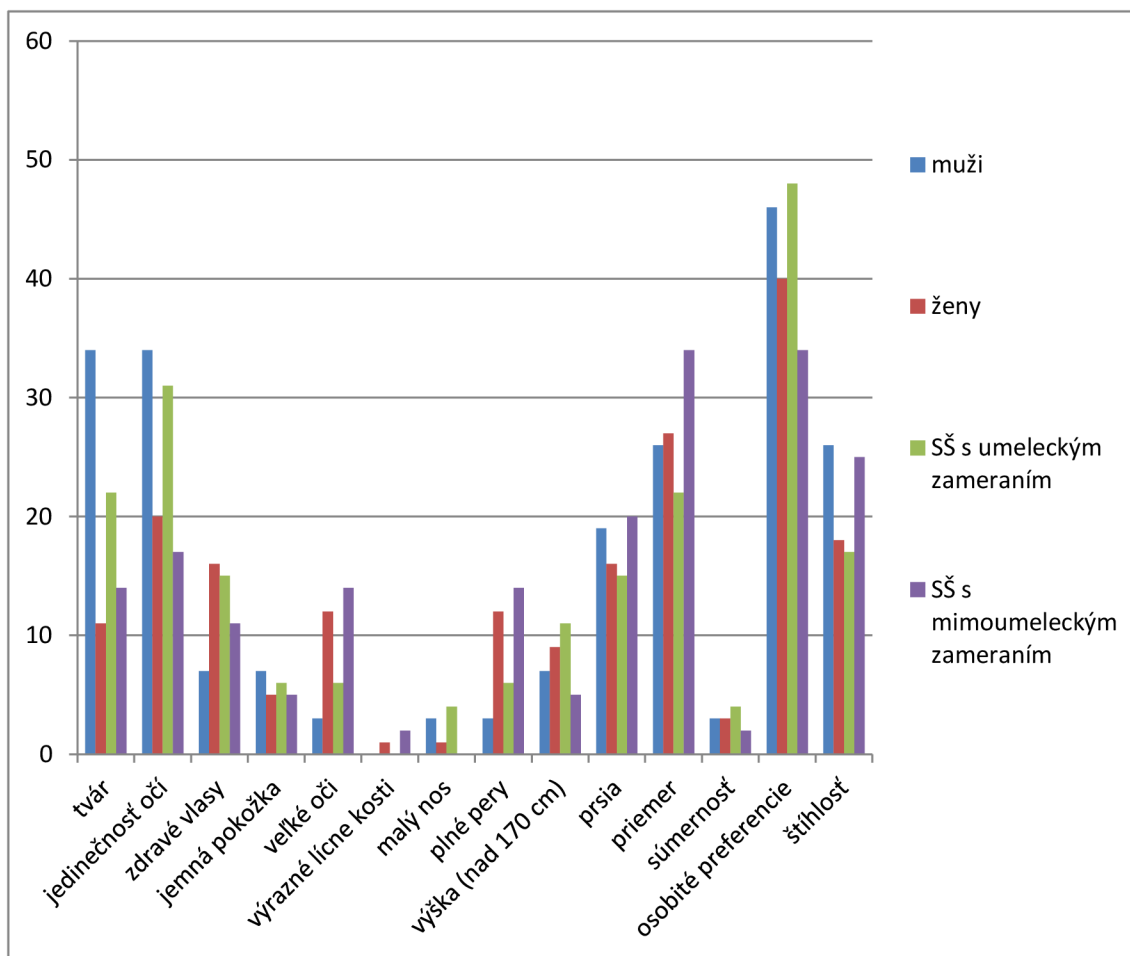
„Vzhľad druhých viem oceniť, ale nie je taký dôležitý, je to iba „obal“, ale môj vzhľad ma trápi, chcela by som to zmeniť, aj nie. Chcela by som byť pre druhých pekná.“ (žena, ŠUV)

Otázka č. 1: Popíš, ako podľa teba vyzerá prototyp pekného človeka.

V prvej otázke, v ktorej mali študenti popísať ako si predstavujú prototyp pekného človeka, sme sa často stretli s prívlastkom „pekný“. Čo si však jednotlivec pod týmto slovom predstavoval, môže byť vo veľmi širokej škále ponímania. Nebudeme preto hľadať súvislosti v tom, čo považujú respondenti za pekné, ale v tom, čo si najviac všímajú, čomu prisudzujú túto hodnotu. Graf č. 1 je zostavený na základe vedeckých poznatkov založených na ponímaní krásy biologicky podmienenej. Etcoffová uvádza niekoľko univerzálnych prvkov, rysov, ktoré sú podľa nej zásadnými pri určovaní atraktivity jedinca. Porovnáваме aké rozdiely sú medzi ženami a mužmi, stredoškólákmi s umeleckým zameraním a mimoumeleckým zameraním, v prikladaní dôležitosti týmto vonkajším znakom. Zároveň pridávame položku „osobité preferencie“. Tá zahŕňa neobvyklé preferencie (výrazný ohryzok, dlhé prsty, výrazné kolená a pod.) alebo uprednostňovanie jedinečnosti pri fyzickom opise (nezvyčajný nos, pehy, nohy do tvaru písmena O, a pod.) Poslednou položkou je „štíhlosť“ ako trend tejto doby.

Graf č. 1 (opis ženy)

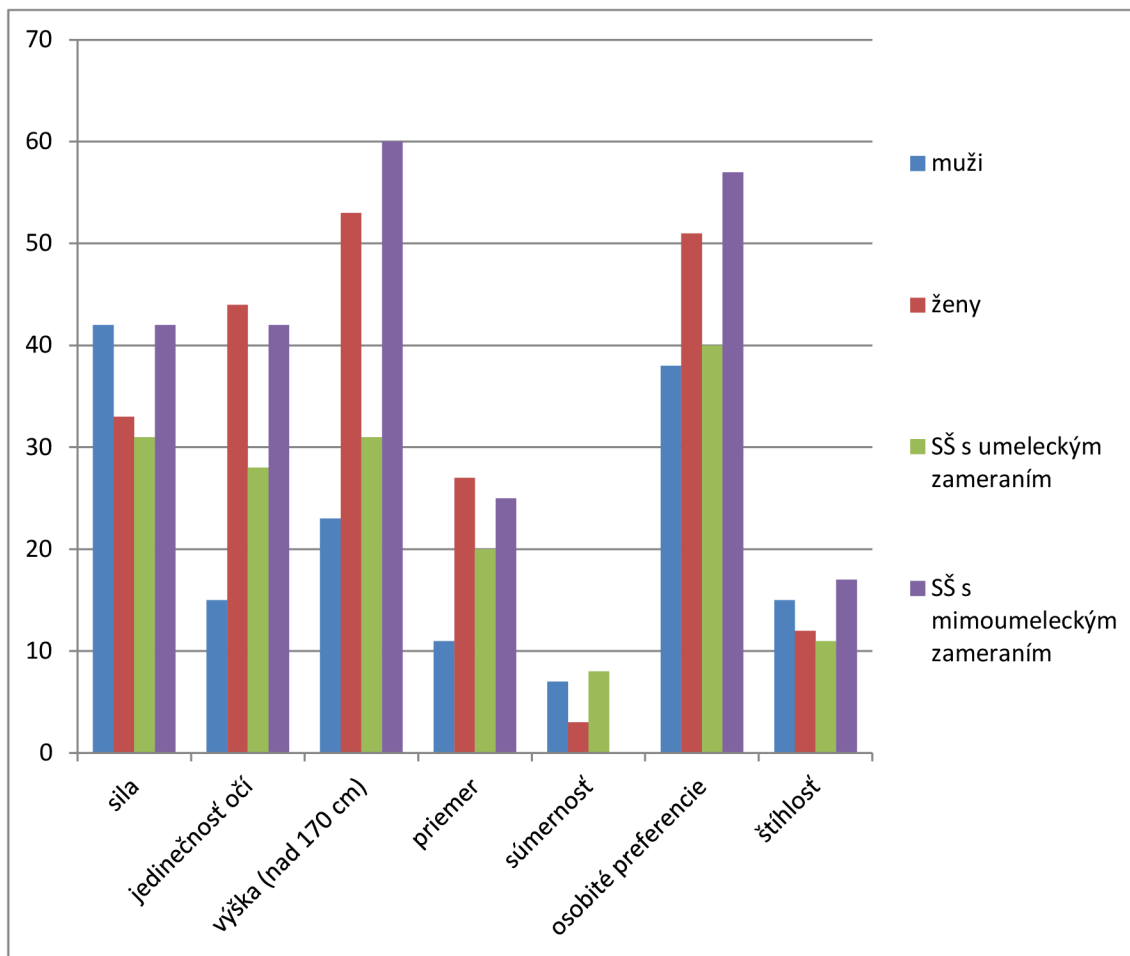

Položka „osobité preferencie“ dosiahla najvyššie hodnoty u všetkých štyroch skupín respondentov. Toto zistenie ukazuje na to, že študenti aj napriek istým vplyvom prostredia, majú rôznorodý pohľad na krásu ľudského tela. Najväčší rozdiel v rámci tejto položky je medzi SŠ s umeleckým zameraním (48%) a mimoumeleckým zameraním (34%). Podobne v položke „priemernosť“ sa ukázalo, že študenti s mimoumeleckým zameraním viac uprednostňujú priemer. Potvrdila sa teda hypotéza č. 3, v ktorej sme predpokladali, že študenti umeleckých škôl budú mať rôznorodejší pohľad na ideál krásy. Títo študenti uprednostňujú viac zvláštnosti vo vzhľade a jedinečnosť pred priemerom. Avšak aj napriek týmto rozdielom, priemernosť bola častou preferenciou u mužov aj u žien.

Výrazné rozdiely sú tiež vo vnímaní tváre a očí. Muži si všímajú celkový vzhľad tváre a intenzitu pohľadu alebo jedinečnosť očí, podľa odpovedí respondentov, oveľa viac ako ženy. Podstatný rozdiel je tu aj medzi SŠ, pričom študenti s umeleckým zameraním venujú väčšiu pozornosť tvári a očiam. Ženy a študenti bez umeleckého zamerania preferovali veľké oči a plné pery; tieto znaky uviedla Etcoffová ako univerzálne znaky atraktívnej tváre a môžeme ich často vidieť aj v médiách. Ženy sú teda pod väčším vplyvom médií ako muži.

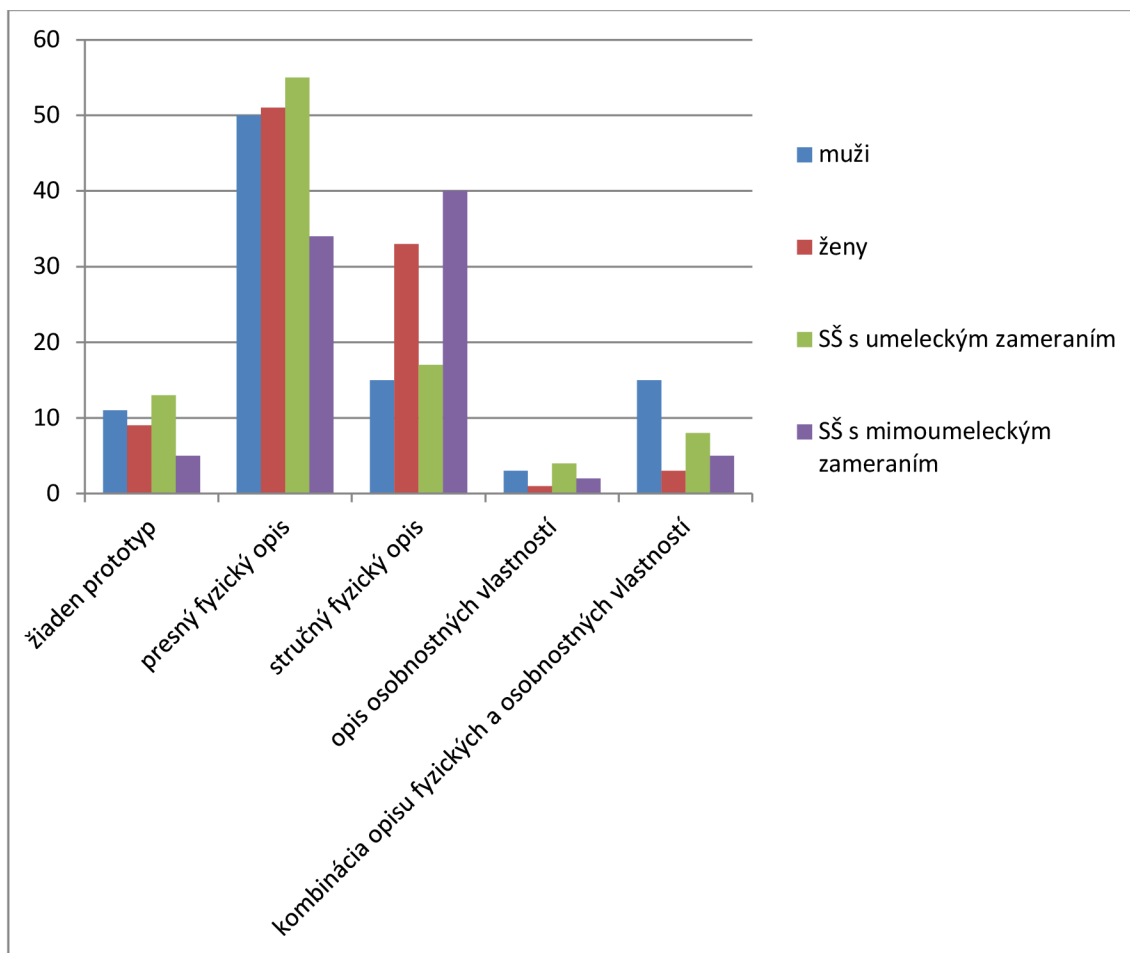
Vyššie hodnoty dosiahla tiež položka „štíhlosť“. Respondenti môžu byť teda do určitej miery ovplyvnení súčasným trendom štíhlejšej postavy.

Graf č. 2 (opis muža)

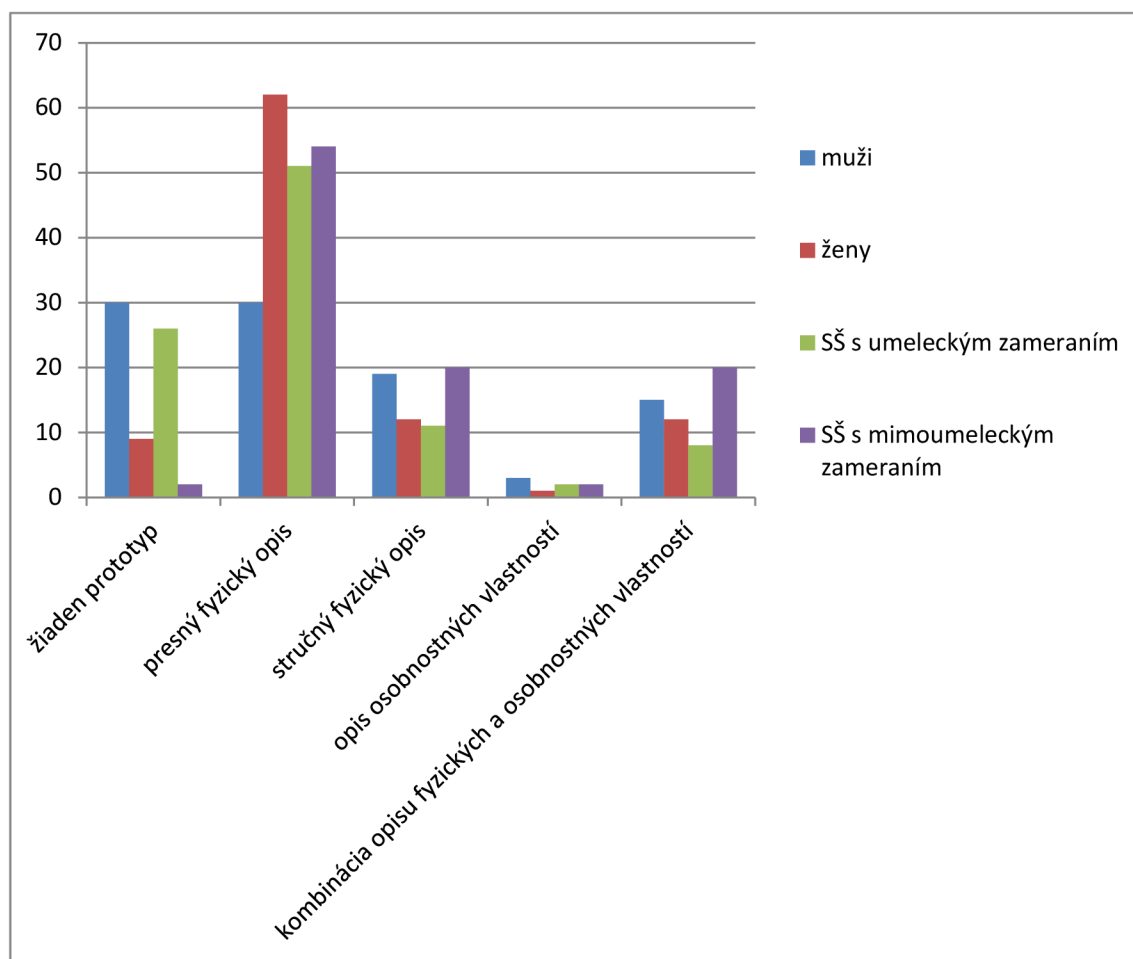
Na grafe č. 2 je vidieť, že najmenej pozornosti pri opise vonkajších charakteristík, venovali muži a študenti umeleckých škôl. Najvyššie hodnoty dosiahli položky: výška, osobité preferencie, jedinečnosť očí a sila, pričom tieto znaky preferovali ženy a študenti bez umeleckého zamerania.

Graf č. 3 (opis ženy)

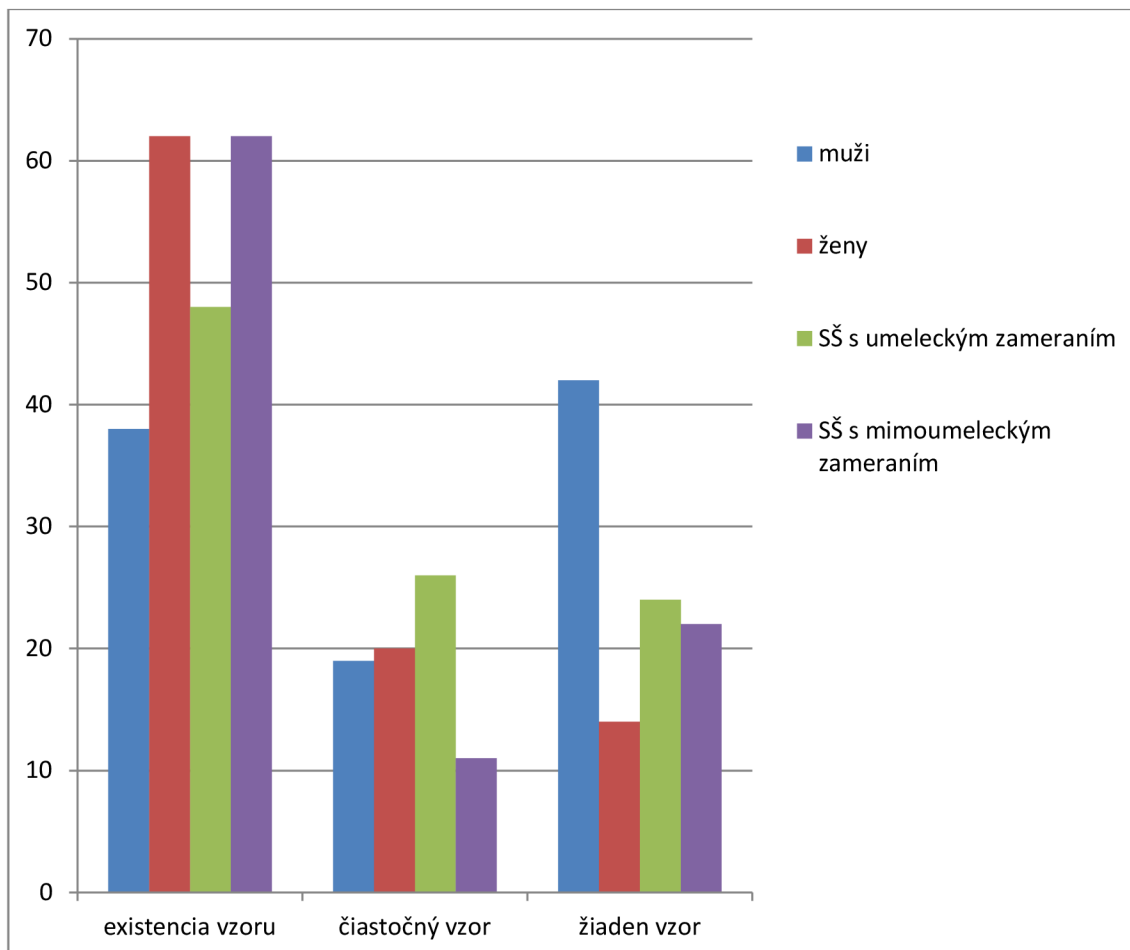
Na grafoch č. 3 (opis ženy) a č. 4 (opis muža) vidíme podobné výsledky. Väčšina respondentov popísala svoj prototyp pekného človeka veľmi presne, pričom najčastejšie popisovali fyzický vzhľad. Je tu však aj malé množstvo tých, ktorí nemajú predstavu ideálu alebo hrá pre nich významnú rolu vnútorná krása človeka, charizma či sympatie.

Graf č. 4 (opis muža)

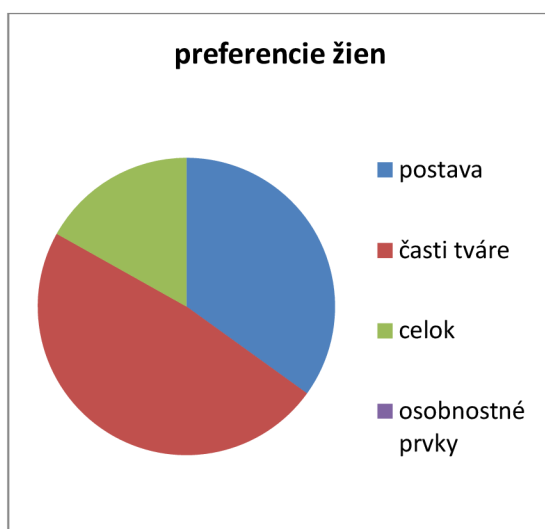

Otázka č. 2: Keby si si mohol/la vybrať nejakú známu osobnosť a vymeniť si s ňou niektorú časť tela/ tváre, koho a čo by si si vybral/a?

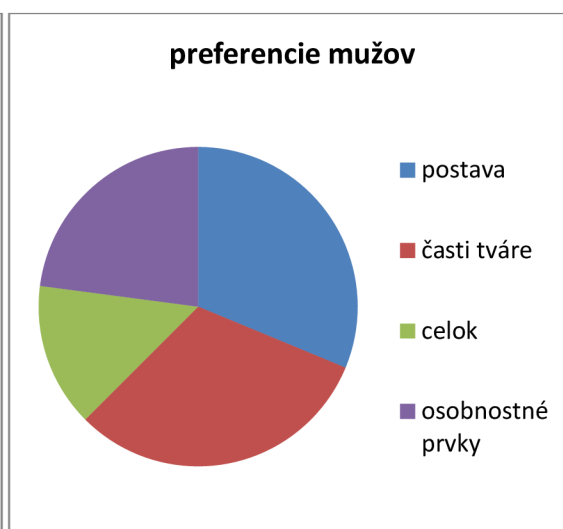
Graf č. 5

Graf č. 6

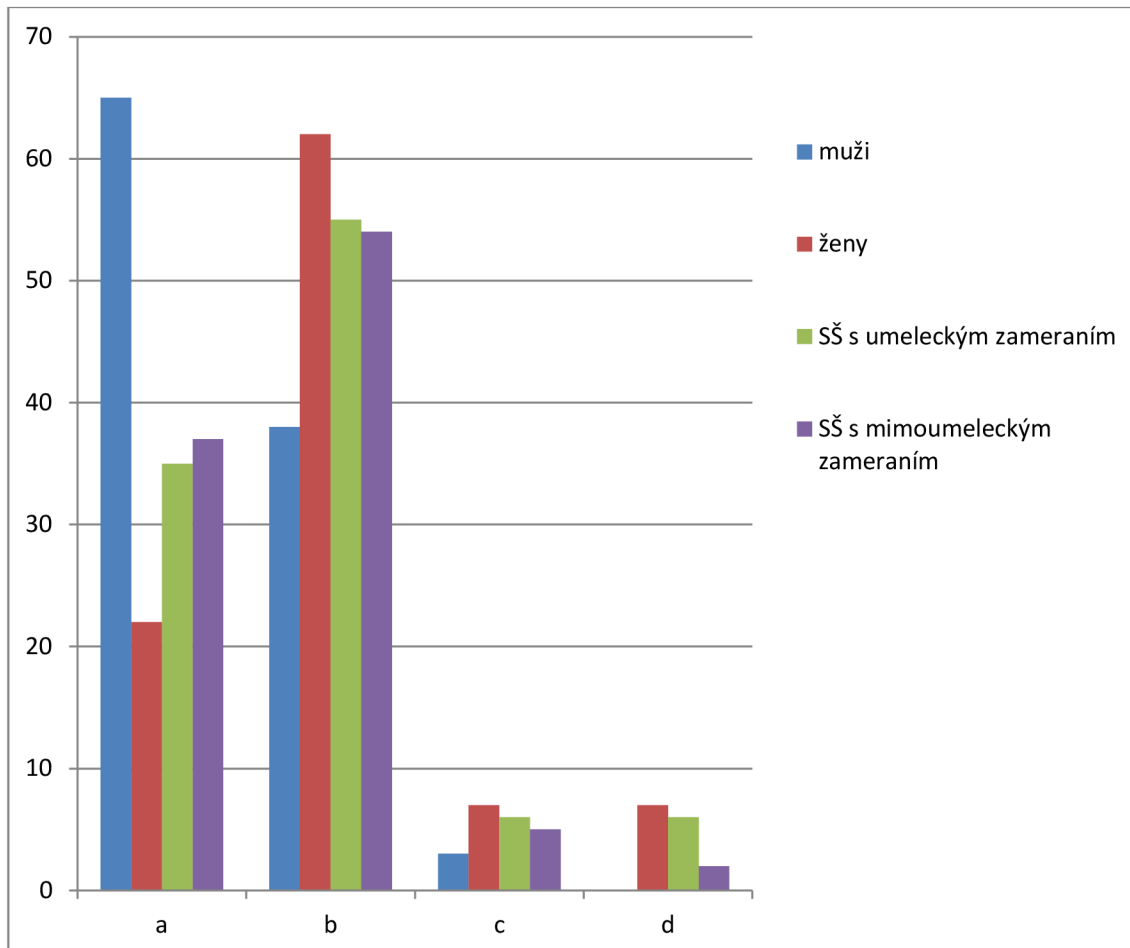
Graf č. 7

Na grafe č. 5 vidíme zásadný rozdiel medzi mužmi a ženami. Ženy uviedli viac konkrétnych vzorov spomedzi slávnych osobností, s ktorými by si chceli vymeniť niektorú časť tváre alebo tela, čím sa potvrdila hypotéza č. 2. Nepotvrdila sa však hypotéza č. 1, v ktorej sme predpokladali, že ženy budú viac nespokojné so svojou postavou ako muži. Položka „postava“ dosiahla aj u mužov aj u žien podobné hodnoty. Výrazný rozdiel vidíme v položke „osobnostné prvky“. Muži si častejšie volili vzory, ktoré sú významné vďaka spoločenskému postaveniu alebo osobnosti. Na grafe č. 6 sa táto položka celkom vytratila. 40% opýtaných žien preferovalo zmenu častí tváre. Vidíme tu zaujímavú zhodu s grafom č. 1, v ktorom bola tvár výraznou preferenciou mužov pri hodnotení vonkajšieho vzhľadu žien.

Otázka č. 3: Je tvojou snahou dosiahnuť vysnívaný vzhľad pomocou kozmetiky, módy, diéty či plastickej operácie?

Graf č. 8

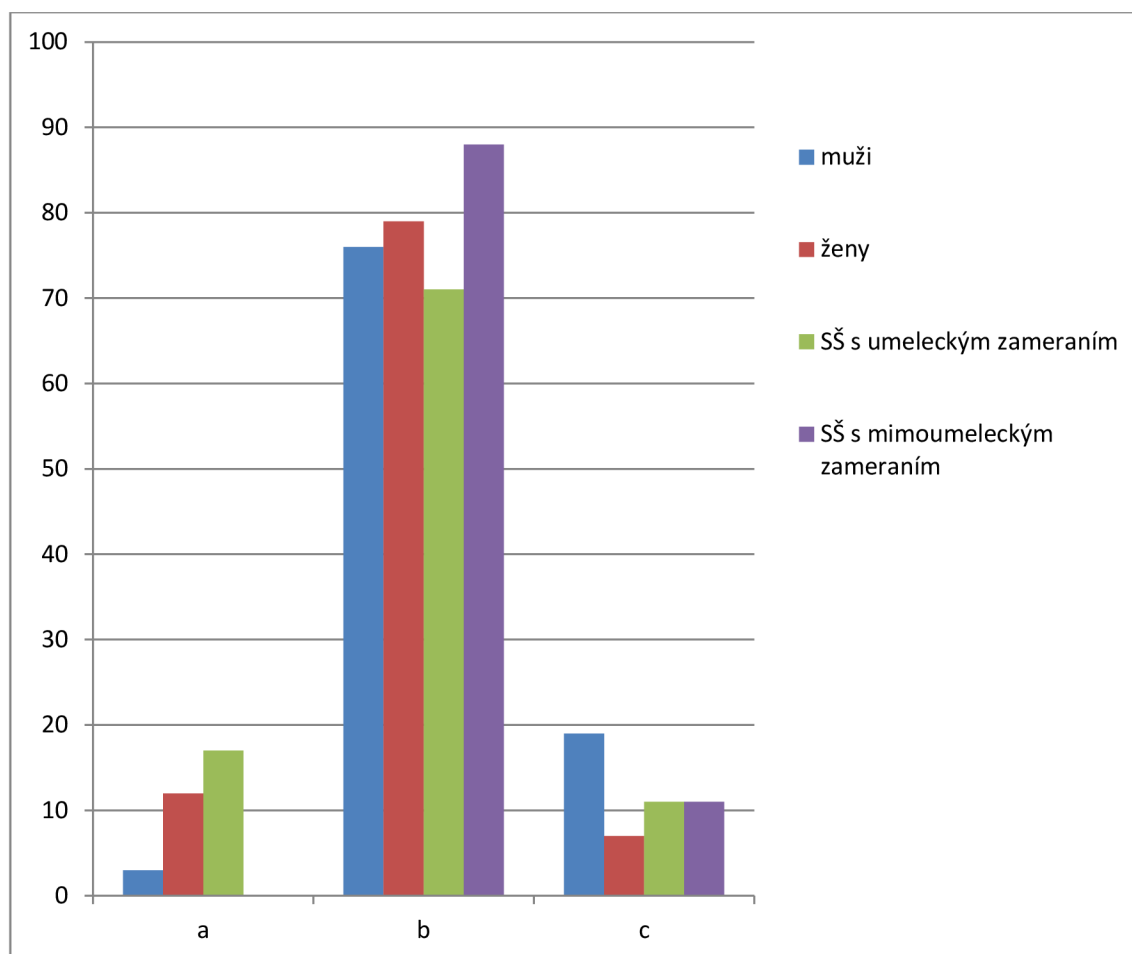
- a) nie, myslím, že prirodzená krása je to najlepšie
- b) využívam niektoré prostriedky len na vylepšenie drobných nedostatkov
- c) áno, myslím, že je normálne využiť všetko, čo módnny priemysel ponúka, na to, aby som dosiahol/la dokonalý vzhľad; s výnimkou plastickej operácie
- d) áno, určite; uvažujem aj o plastickej operácii

Až 65% opýtaných mužov uprednostňuje prirodzenú krásu. V kapitole Prirodzená krása sme sa však zmienili o klamlivej predstave o význame tohto pojmu a jeho nejednoznačnosti. Preto predpokladáme, že ak ženy zvolili možnosť b, mohli mať na mysli presne to isté, čo muži, ak zvolili možnosť a.

Otázka č. 4: Aký význam má pre teba vonkajší vzhľad pri posudzovaní druhých ľudí?

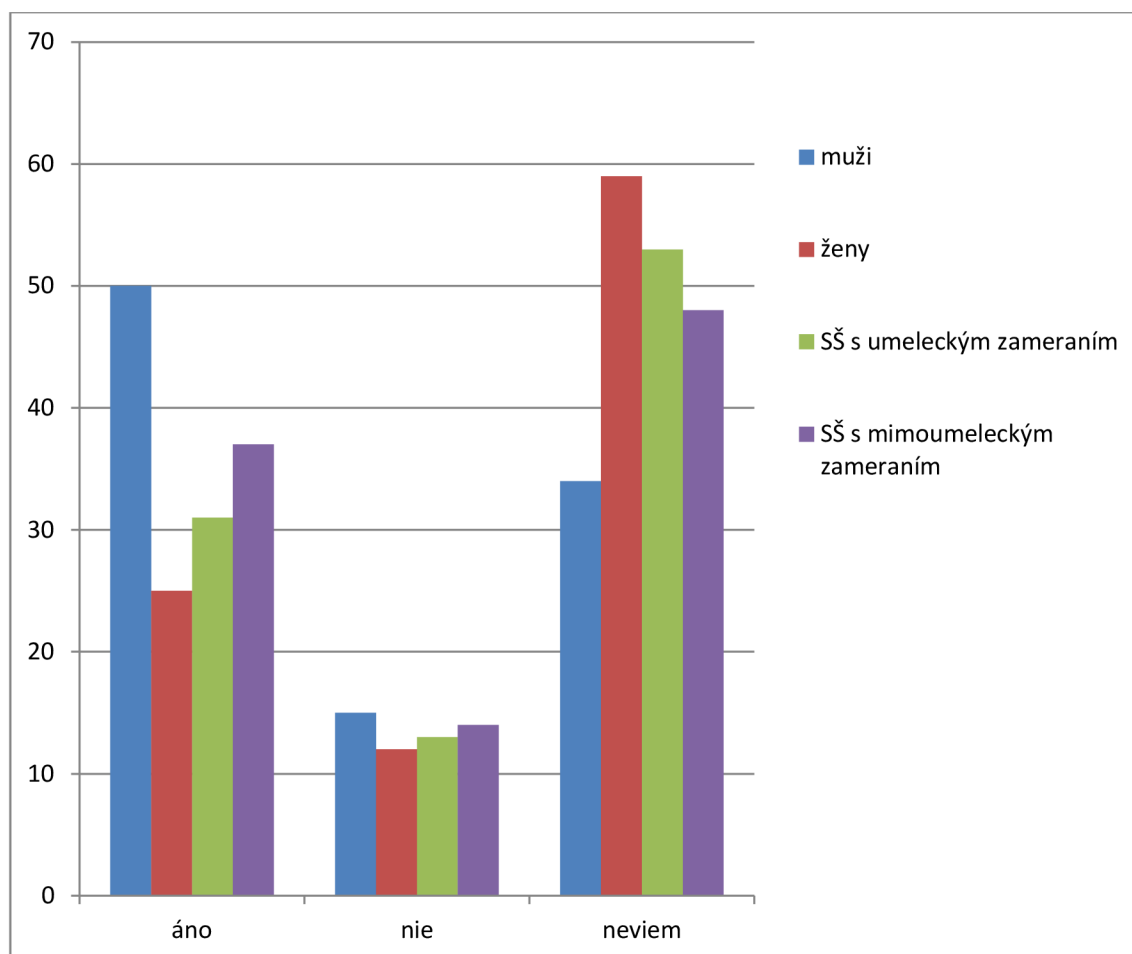
Graf č. 9

- a) to ako človek vyzerá nehrá pre mňa žiadnu rolu
- b) všímam si vonkajší vzhľad, ale nie je to pre mňa smerodajné
- c) má veľký význam, vonkajší vzhľad veľa prezrádza o tom, aký človek je

Otázka č. 5: Myslí si, že ťa okolie považuje za pekného/ú?

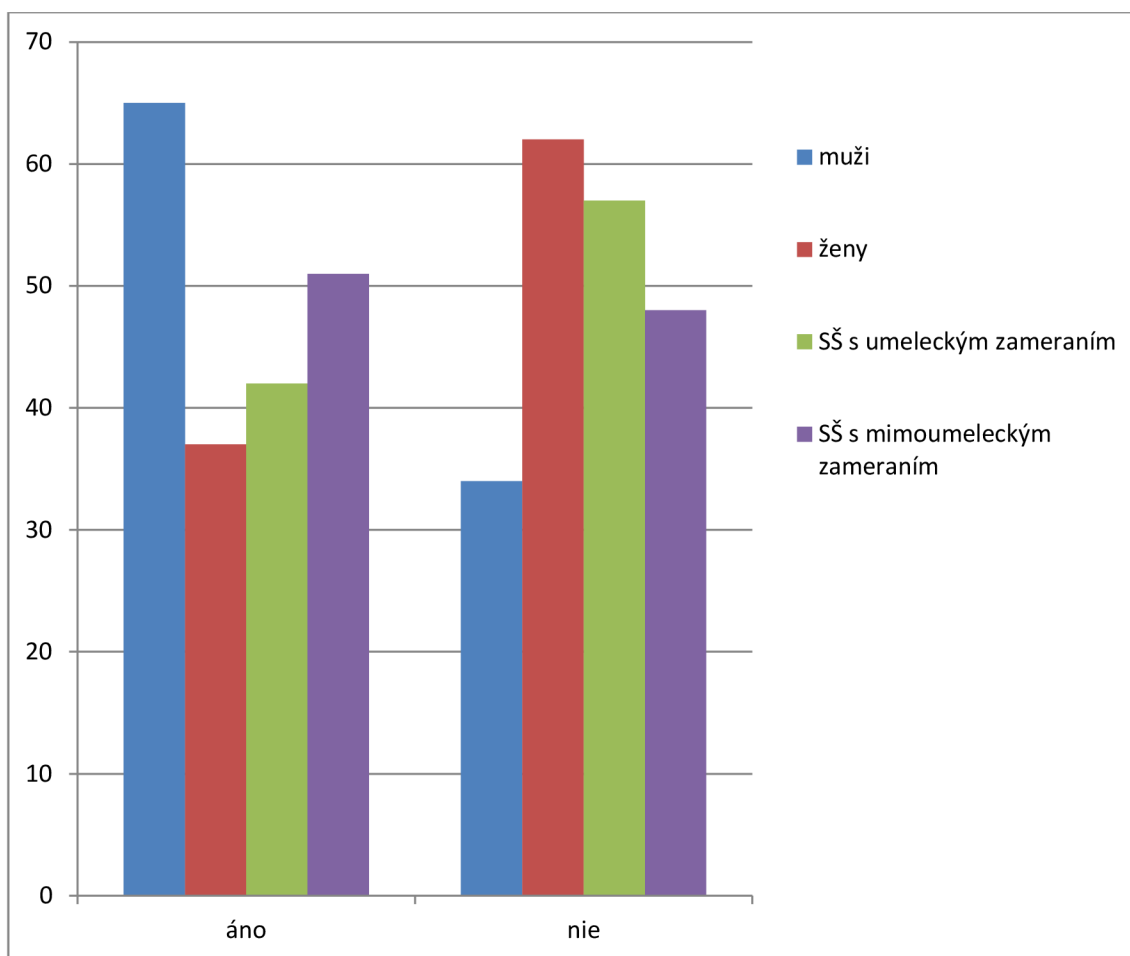
Graf č. 10

Znovu sa tu potvrdila hypotéza č. 2, keďže ženy cítia výraznú neistotu v tom, ako je ich vzhľad vnímaný okolím. Muži naopak z väčšej časti prejavili spokojnosť a istotu v otázke vzhľadu. Podobný výsledok vidíme aj na grafe č. 11, ktorým sa potvrdila hypotéza č. 1.

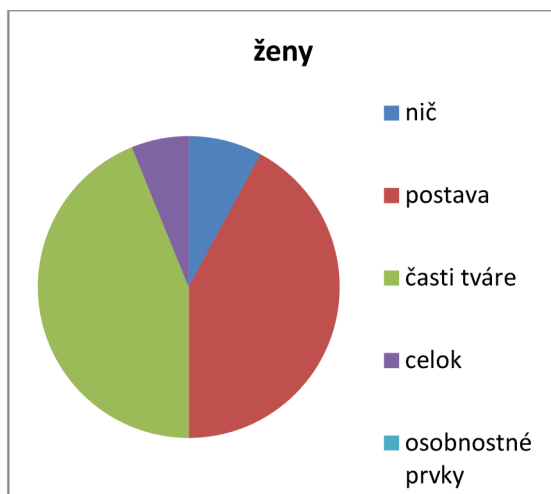
Otázka č. 6: Si spokojný/á so svojou postavou?

Graf č. 11

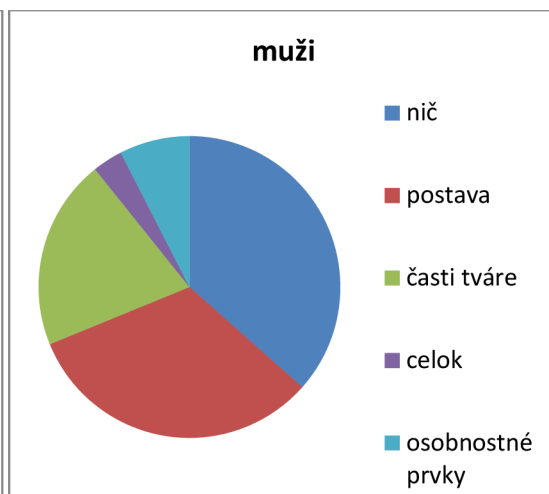

Otázka č. 7: Keby si mohol/la na sebe niečo zmeniť, čo by to bolo?

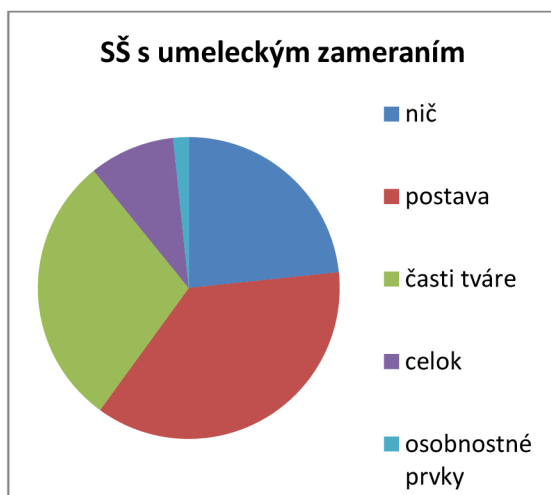
Graf č. 12

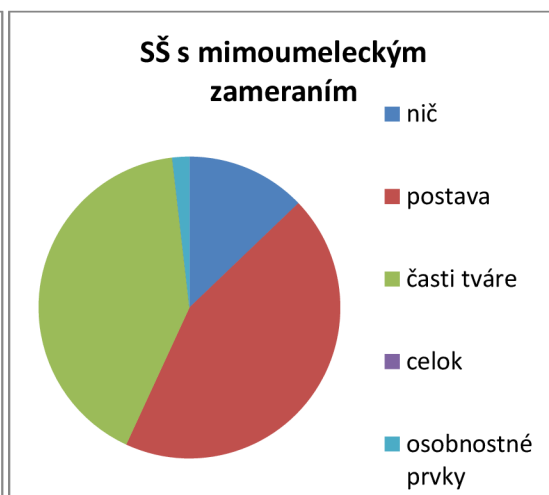
Graf č. 13

Graf č. 14

Graf č. 15

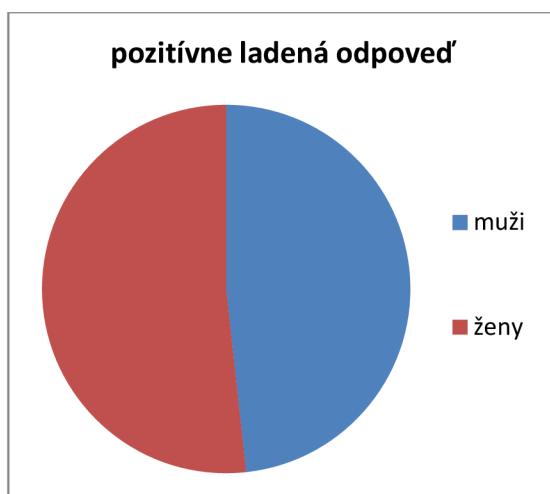

Na grafoch č. 12 a 13 vidíme jasný rozdiel v spokojnosti s vlastným vzhľadom medzi ženami a mužmi. 34% opýtaných mužov nechcelo na sebe zmeniť nič, zatiaľ čo ženy by radi zmenili svoju postavu alebo časti tváre; len 9% opýtaných nechcelo na sebe zmeniť nič. U mužov sa tu opäť objavuje aj kategória osobnostných prvkov, avšak nad ňou prevláda fyzický vzhľad (postava, časti tváre), len v menšej miere ako u žien.

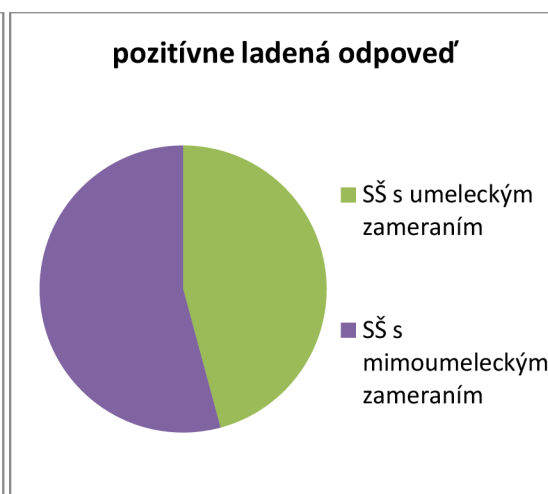
Rozdiel medzi strednými školami vidíme najmä v pridanej kategórii „celok“, ktorá sa objavuje len u študentov s umeleckým zameraním. Toto zistenie však neukazuje na žiadnu z hypotéz.

Otázka č. 8: Čo považuješ na sebe za najkrajšie?

Graf č. 16

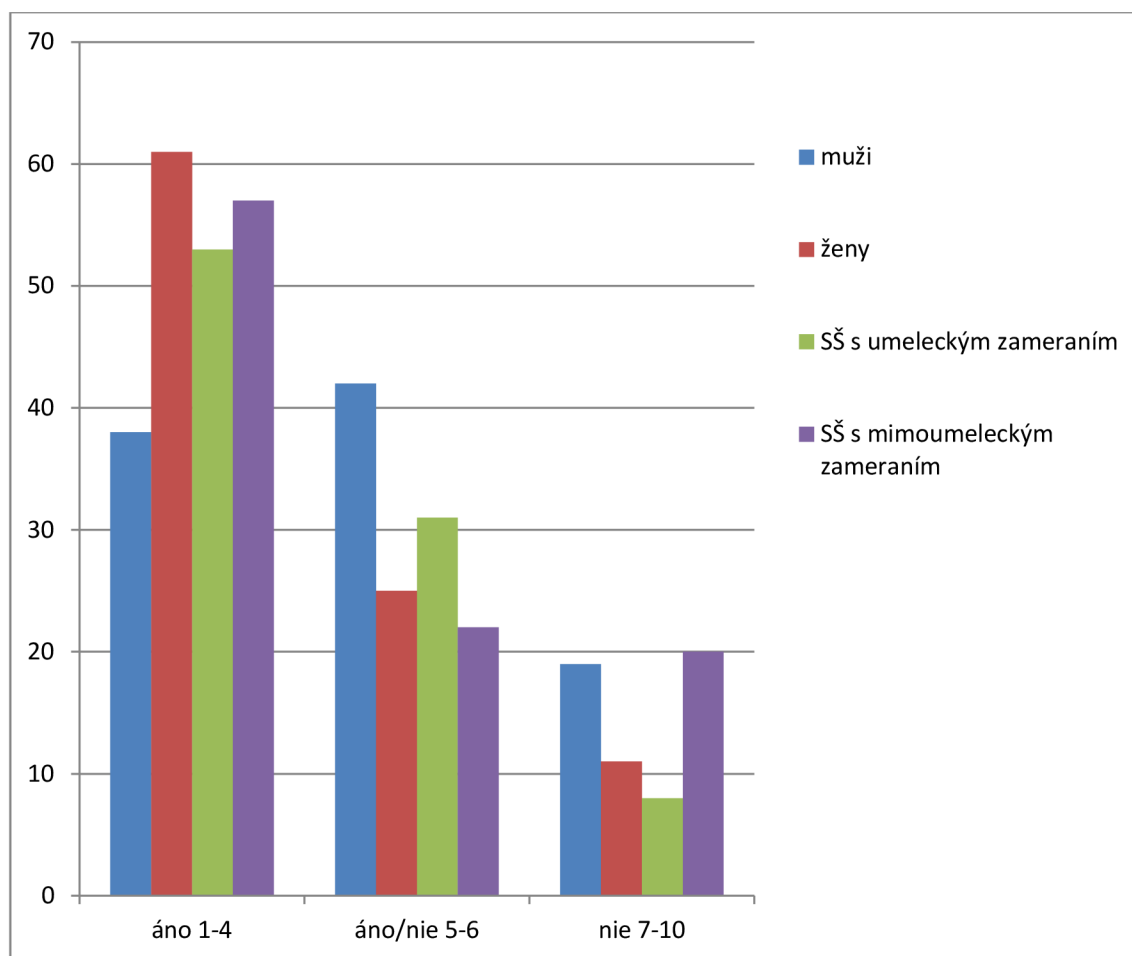
Graf č. 17

Výsledky tejto otázky nevykazujú žiadne veľké rozdiely. Skupiny na oboch grafoch sú takmer vyrovnané. Teda zhruba polovica opýtaných bola schopná nájsť na sebe aspoň jednu vec, ktorú vie oceniť.

Otázka č. 9: Je pre teba dôležité dobre vyzeráť?

Graf č 18

Áno, je to pre mňa veľmi dôležité 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Nie, nezáleží mi na tom

Výsledky jasne ukazujú na dôležitosť fyzického vzhľadu pre stredoškolákov, najviac (61%) pre ženy, čím sa znovu potvrdila hypotéza č. 2.

4. Interview- Ideál krásy

obr. č. 1 autor: Katarína Belišová, fotodokumentácia interview

Interview prebiehalo formou priameho, skupinového, neštruktúrovaného rozhovoru. Výskumníkom bola autorka práce; viedla diskusiu s tromi študentmi, ktorí sa zúčastnili projektu Som, kto som. Študenti si sami vymysleli spôsob, akým sa bude natáčať, za asistencie autorky. Zvolili formu, v ktorej ostali v anonymite. Kamera bola nastavená tak, aby im nenasnímala tváre (obr. č. 1). Tento prvok sa stal dôležitý hlavne kvôli téme, ktorá je pre danú vekovú kategóriu veľmi osobná. Atmosféra tak bola uvoľnená, študenti sa nebáli povedať svoj názor. Interview sa konalo v triede počítačovej grafiky v rámci vyučovania. Prítomní boli len výskumník a respondenti.

Autorka začala všeobecnou otázkou: „Čo si predstavujete pod pojmom ideál krásy?“ Na tú potom voľne nadväzovala podľa reakcií študentov. Podkladom boli vopred stanovené hypotézy výskumu. Rozhovor je rozčlenený do jednotlivých tematických okruhov.

Výskumník: V

Respondenti: Maťo: M, Ema: E, Barbara: B

1. Tematický okruh- Ideál krásy všeobecne

Hneď na úvod vznikol mierny rozpor, v ktorom E definovala ideál ako niečo „určené“, B ako individuálny postoj človeka- „každý má ideál krásy vlastný“. Postupne však B vo svojej odpovedi dospela k záveru, že určitý ideál je formovaný spoločnosťou. Z odpovedí vyvstalo, že pod ideálom krásy je vnímaný v prvom rade vonkajší vzhľad: „takto teraz musíte všetci vyzerieť.“ Spomenutá je farba vlasov a telesné krivky.

Zaznel zaujímavým postreh, že človek určitým spôsobom vníma krásu, avšak v tom nemusí byť stotožnený s vlastným telom. Vzniká tu rozpor medzi cítením krásy a prežívaním vlastnej telesnosti: B: „nemyslím si, že keď má človek ideál krásy, tak že tým ideálom krásy je aj on“.

2. Tematický okruh- Autenticita vs. vplyv médií

B vyjadrila snahu o udržanie si „svojho ideálu krásy“ navzdory vplyvom spoločnosti, médií. Dôvodom stále znovu vznikajúcich nedosiahnuteľných ideálov je podľa B to, že „Vždy chce byť niekto výnimočný“. Znovu je tu snaha o akúsi autenticitu, jedinečnosť. E oponuje tvrdením: „keď je ten ideál stanovený a kebyže každý vyzerá podľa toho ideálu, tak nie je nikto výnimočný.“ Dostávame sa tu do kruhu: snaha vyniknúť- nový trend- medializácia- masovosť- snaha vyniknúť...

3. Tematický okruh- Ženy vs. muži

Podľa E je „prirodzené“ pre ženy chcieť vyzerieť krásne, táto túžba ostáva stále nenaplnená. Čím to je? Tejto otázke sa budeme venovať viac v ďalšom okruhu. E a B ako zástupkyne ženského pohlavia sa prikláňajú k názoru, že ženám záleží na zovňajšku viac ako mužom. Tí to „neprejavujú navonok“. Vzniká tu kolízia, keď M ako zástupca mužského pohlavia vyhlasuje, že „muži majú tiež svoje ideály krásy“, ktorým sa túžia podobať. M trvá na názore, že nie je žiaden rozdiel medzi mužmi a ženami vo vnímaní ideálu a vnútornou túžbou priblížiť sa mu vlastným zovňajškom. V nasledujúcej diskusii potvrdzuje tento názor aj B. Na podnet V, však všetci traja študenti súhlasia, že vo verejnom priestore je propagovaný viac ženský ideál. Je teda možný rozpor medzi individuálnym cítením krásna a spoločnosťou tvorenými normami.

Hlavným prvkom vo vnímaní vlastného tela je, podľa všetkých troch študentov, „postava“- rovnako u mužov aj u žien.

4. Tematický okruh- Vzdialenosť ideálu od reality, večná nespokojnosť

B charakterizovala ideál ako niečo, čo je vždy nastavené o nejaký stupeň vyššie ako je možné dosiahnuť, nestretá sa teda s realitou. Je to večne nenaplnená túžba ísť za niečím „vyšším“. „Vždy chce žena to, čo nemôže mať.“ Znovu sa zhodujú, že je to tak aj u mužov. B hovorí o kolobehu, v ktorom aj ten, kto je považovaný za ideál verejnou mienkou (slávne osobnosti), tiež „nie je so sebou spokojný“ a chce vyzeráť inak. Spolu dochádzame k záveru, že nie je možné dosiahnuť ideál „ako svoje duševné uspokojenie“.

5. Tematický okruh- Kto udáva ideál krásy?

Študenti sa zhodli na tvrdení, že snaha dosiahnuť ideál tu bola vždy. Nie je to typické pre našu dobu. Spomínajú barokové krivky, korzety, bledú pleť. Rozdiel je len v tom, kto ten ideál určuje. Kedysi to bola napríklad šľachta, dnes slávne osobnosti a mediálna propagácia. Vždy je to tá „vyššia vrstva spoločnosti“. Napríklad bledá pleť bola typická pre šľachtu, pretože bežný ľud pracoval na poliach, „tak nemohli byť bledí jak stena“.

Záver

Cieľom práce bolo poukázať na estetickú funkciu tela z fenomenologického hľadiska a zároveň vyvrátiť predstavu všeobecne platného, univerzálneho ideálu krásy. Ten sa totiž nachádza vo svete vždy vo viacerých podobách. Na tvorbe obrazu tela sa podieľajú prvky vrodené, geneticky dané či sociálne alebo osobnostne podmienené. K tomu sú pridané umelo vytvorené zložky na základe vôle jednotlivca. Je umením vedieť všetky tieto časti oddeliť a rozpoznať. Je to však dôležité pri hľadaní krásy človeka, aby sme boli schopní zachytiť viac ako len samotnú formu.

Ideál krásy však nemôže byť vo vzťahu s hmotou. Ak je akejkolvek reálnej veci prikladaný status ideálneho, môže to byť jedine klam. Ako u Kanta vznešená nemôže byť vec, len idea, aj ideálna môže byť len idea, nie vec. Odôvodnenie nachádzame v komplikovaných štruktúrach a vzťahoch každého reálneho predmetu, o to viac tela človeka, ktoré nie je jednoduché, ale zložitú. Každý človek je „samostatným vesmírom“ pretkaným množstvom ďalších „vesmírov“, preto nie je možné, aby bol čo i len jeden v celej svojej podstate, prototypom. Vzory krásy sa teda nachádzajú v úsudku jednotlivca a menia sa na základe zložitých štruktúr každej osobnosti alebo ich do istej miery určuje spoločnosť. Existujú tiež názory, ktoré podporujú myšlienku biologicky daného ideálu krásy súvisiaceho so sexuálnym výberom partnera. Predstava ideálu je teda podmienená vnútorne, kultúrne alebo biologicky.

Pohľad do dejín umenia ukazuje tiež na rozmanitosť vo videní krásy. Výtvarné prejavy starovekých kultúr a slohov od stredoveku po klasicizmus nám poskytujú najviac priestoru na zadefinovanie vkusu a módy v danom období. Zvláštna pozornosť bola venovaná námetu ženy, pretože tá bola vo figurálnom umeleckom prejave vždy najviac spájaná s predmetom krásy.

Súčasnú estetickú debatu v danej oblasti sa sústreďujú najmä okolo spôsobov zobrazenia ženy v komerčnej realite a objavujú sa snahy o moralizovanie predmetu krásy ženského tela. Na druhej strane je stále živé aj úsilie o vytvorenie prototypu atraktívneho jedinca, ktoré je založené na princípoch evolúcie. Ako v každom období, aj dnes je akási hlavná línia, na ktorej sa sústreďujú ľudia s podobne vybudovaným vkusom. Tá je predovšetkým formovaná médiami a konformným spôsobom života.

Súčasnou prácou bol výskum zameraný na postoje teenagerov k súčasnej spoločenskej situácii v súvislosti s ideálom krásy. Primárnou cieľovou skupinou boli študenti propagačnej grafiky. Preto bol výskum sústredený predovšetkým na videnie človeka v rovine masmédií. Svoje presvedčenie študenti prezentovali formou plagátov, na ktorých pracovali prevažne s fotografiami samých seba. Súčasťou boli tiež krátke autorské texty.

Obraz tela vo všetkých svojich dimenziách, spletiach vnútorných a vonkajších navzájom na seba pôsobiacich elementov ukazuje nakoniec na iracionalitu myšlienky existencie všeobecne uznávaného ideálu krásy a prílišnú jednoduchosť v pohľadoch, ktoré človeka esteticky hodnotia v súlade s vytvorenými ideálmi.

Resumé

Práca sa zaoberá estetickou funkciou ľudského tela z fenomenologického hľadiska. Hlavnou líniou nazerania na problematiku je subjektivita a premenlivosť existujúcich ideálov vzhľadom na zložité osobnostné a sociálne štruktúry. Zvlášť sa venujeme otázke krásy ženy v kontexte dejín umenia a súčasnej spoločenskej situácie. V závere teoretickej časti upozorňujeme na niektoré aktuálne tendencie v ponímaní krásy človeka. V experimentálnej časti zisťujeme ako sa dotýka téma ideálu krásy teenagerov na Slovensku. Ústrednou metódou je projekt, v ktorom študenti strednej umeleckej školy tvoria plagáty. Prostredníctvom nich vyjadrujú vlastný názor na súčasný stav spoločnosti v súvislosti s ideálmi propagovanými médiami. Pomocnými metódami sú interview a dotazníky. Interview je zamerané na vlastné úsudky študentov o danej téme. V dotazníkoch porovnáваме postoje k ideálu krásy jednak mužov a žien, a tiež študentov s umeleckým a bez umeleckého zamerania.

Summary

The thesis is focused on the aesthetic function of human body from the phenomenological point of view. The main line of the view is subjectivity and variability of existing ideals based on the complex personal and social structures. The question of woman's beauty in the context of history of art and in the context of current social situation is captured separately. The closing part highlights some of the current tendencies of perception of human beauty. The experimental part captures how the topic of human beauty is perceived by teenagers in Slovakia. Central method used in this part is a project in which students of secondary school create posters. Through them, they express their opinions on the current state of society in connection with the ideals promoted by media. Other methods used in this part are interviews and questionnaires. Interviews are focused on judgments of students about the topic. Questionnaires compare firstly, the attitudes toward the ideal of beauty of men and women and secondly, the attitudes of students with and without artistic specialization.

Použitá literatura

- BALZAC, de Honoré. *Ztracené iluze*. 7. vyd. Praha: Odeon, 1986. 601 s.
- BAUDELAIRE, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: Odeon, 1968. 663 s.
- BIBLIA. Písmo Sväté Starej a Novej zmluvy, preklad: komisia Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 1991.
- BLAŽKOVÁ, Jarmila. *Žena věčná inspirace umění*. Praha: Symposion. 351 s.
- BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. 639 s. ISBN 80-206-0409-X.
- ECO, Umberto. *Dějiny krásy*. 1. vyd. Praha: Argo, 2005. 439 s. ISBN 80-7203-677-7.
- ETCOFFOVÁ, Nancy. *Proč krása vládne světu*. 1. vyd. Praha: Columbus, 2002. 260 s. ISBN 80-7249-112-1.
- FROMM, Erich. *Cesty z nemocné společnosti: sociálně psychologická studie*. 1. vyd. Praha: Earth Save, 2009. 342 s. ISBN 978-80-86916-10-1.
- HENCKMANN, Wolfhart, *Estetický slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. 229 s. ISBN 80-205-0478-8.
- JAROŠOVÁ, Helena. *Filozofie těla- klíč k hlubšímu chápání vztahu těla a šatu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2013. 43 s. ISBN 978-80-86863-63-4.
- LINDSTROM, Martin. *Nákupologie: Pravda a lži o tom, proč nakupujeme*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2009. 201 s. ISBN 978-80-251-2396-6.
- MOKREJŠ, Antonín. *Filosofie a život- život a umění*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 1995. 398 s. ISBN 80-7007-068-4.
- PATOČKA, Jan. *Tělo, společenství, jazyk, svět*. 1. vyd. Praha: ISE, edice OIKÚMENÉ, 1995. 203 s. ISBN 80-85241-90-0.
- REZEK, Petr. *Tělo, věc a skutečnost v současném umění*. Jazzpetit, 1982. 240 s.
- SOZENELLE, de Annick. *Symbolismus lidského těla*. 2. vyd. Praha: Malvern, 2010. 442 s. ISBN: 978-80-86702-65-0.
- ŠTĚPÁNOVÁ, Petra. *Antické a biblické pojetí krásna jako základ evropské kultury*. 1. vyd. Brno: Petra Štěpánová – PETRA2010, 2010. 99 s. ISBN 978-80-904752-0-5.

Elektronické zdroje

EATONOVÁ, Marcia Muelder. Kantovská a kontextuální krása. *Aluze* [online]. 2008, roč. 12, č. 1, s. 55-59 [cit. 4. března 2015]. Dostupné na WWW: <http://www.aluze.cz/2008_01/07_studie_eaton.pdf>. ISSN 1803-3784.

GAVORA, Peter a kol. 2010. Elektronická učebnica pedagogického výskumu. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na: <<http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>>. ISBN 978-80-223-2951-4.

MOCKOVÁ, Zuzana. Máslová: Luxusem bude mít všechny děti s jednou ženou. In: *Economia, a.s. Aktuálne.cz*. Magazín [online]. 04.01.2015, 11:00 [16.03.2015]. Dostupné na: <<http://magazin.aktualne.cz/maslova-budoucnost-je-mit-vsechny-deti-s-jednou-zenou/r~19ff368e846c11e4a10c0025900fea04/>>.

SÝKORA, Peter. Estetika z pohľadu evolúcie. *Infovek* [online]. [cit. 4. marca 2015]. Dostupný na WWW: <<http://www.infovek.sk/~sykora/HTML/FILOZOF/Brno/darw-estet.pdf>>.

ZAHRÁDKA, Pavel. Mýtus o mýtu krásy. Polemika s knihou Mýtus krásy Naomi Wolfové. *Aluze, Revue: pro literaturu, filozofii a jiné* [online]. 2/2008, č.12 [cit. 4. března 2015]. Dostupný na WWW: <http://www.aluze.cz/2008_02/12_glosa_zahradka.php>. ISSN 1803-3784.

Zoznam príloh

Príloha č. 1: fotodokumentácia projektu- Som, kto som (obr. č.1-7)

Príloha č. 2: dotazník- Ideál krásy

Príloha č. 3: transkript z videozáznamu- Interview so študentmi strednej umeleckej školy na tému Ideál krásy

Prílohy

Príloha č. 1: fotodokumentácia projektu- Som, kto som (obr. č.1-7)

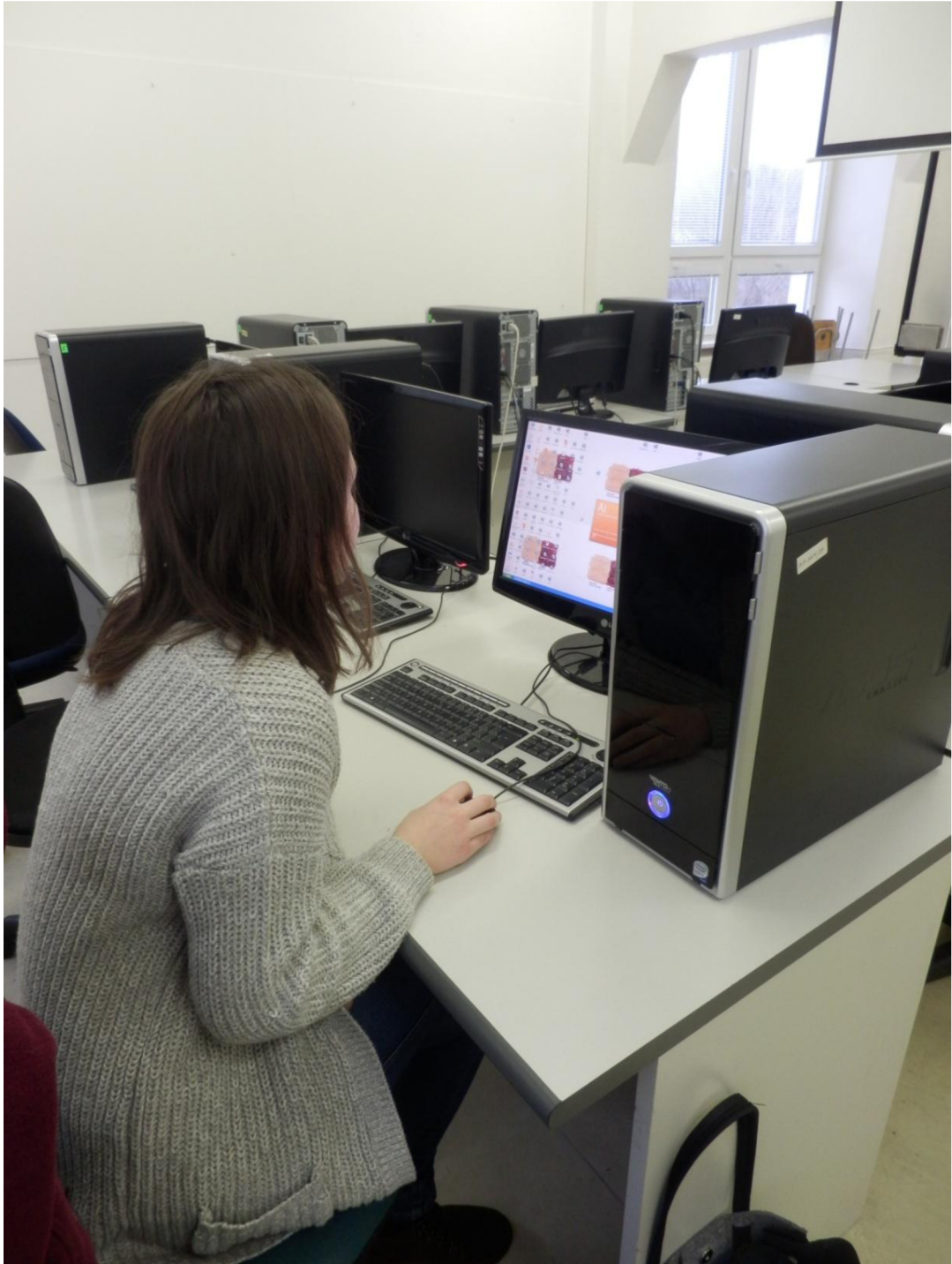

obr. č. 1

obr. č. 2

obr. č. 3

obr. č. 4

obr. č. 5

obr. č. 6

obr. č. 7

Príloha č. 2: dotazník- Ideál krásy

Masarykova univerzita v Brne, Pedagogická fakulta

Dotazník: Ideál krásy

Bc. Katarína Belišová, 2015

Milí študenti,

V rámci výskumu Diplomovej práce vás chcem požiadať o vyplnenie nasledovného dotazníka, ktorého cieľom je zistiť, aký pohľad majú mladí ľudia na ideál ľudskej krásy.

V tomto dotazníku nie sú zlé ani dobré odpovede, preto vás prosím najmä o úprimnosť.

Dotazník je anonymný, všetky získané informácie sú dôverné a budú slúžiť len na účely Diplomovej práce. Vopred vám ďakujem za spoluprácu.

Odpoveď doplňte alebo vybranú možnosť označte krížikom.

Pohlavie: muž žena

Škola: .....

---

1. Popíš, ako podľa teba vyzerá prototyp pekného človeka (postava, tvár, vlasy...)

Muž.....

.....

Žena.....

.....

2. Keby si si mohol/la vybrať nejakú známu osobnosť a vymeniť si s ňou niektorú časť tela/ tváre, koho a čo by si si vybral/a?

.....

3. Je tvojou snahou dosiahnuť vysnívaný vzhľad pomocou kozmetiky, módy, diéty či plastickej operácie? *Vybranú odpoveď zakrúžkuj.*

e) nie, myslím, že prirodzená krása je to najlepšie

f) využívam niektoré prostriedky len na vylepšenie drobných nedostatkov

g) áno, myslím, že je normálne využiť všetko, čo módnny priemysel ponúka, na to, aby som dosiahol/la dokonalý vzhľad; s výnimkou plastickej operácie

h) áno, určite; uvažujem aj o plastickej operácii

i) iná odpoveď.....

4. Aký význam má pre teba vonkajší vzhľad pri posudzovaní druhých ľudí?
Vybranú odpoveď zakrúžkuj.
- d) to ako človek vyzerá nehrá pre mňa žiadnu rolu
  - e) všímam si vonkajší vzhľad, ale nie je to pre mňa smerodajné
  - f) má veľký význam, vonkajší vzhľad veľa prezrádza o tom, aký človek je
  - g) iná odpoveď:.....
5. Myslíš si, že ťa okolie považuje za pekného/ú?
áno   nie   neviem
6. Si spokojný/á so svojou postavou?
áno   nie
7. Keby si mohol/la niečo na sebe zmeniť, čo by to bolo?
.....
8. Čo považuješ na sebe za najkrajšie?
.....
9. Je pre teba dôležité dobre vyzerieť? *Zakrúžkuj číslo na škále od 1 po 10.*
Áno, je to pre mňa veľmi dôležité 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Nie, nezáleží mi na tom

Ešte raz vám ďakujem za čas, ktorý ste venovali vyplneniu dotazníka a za vaše úprimné odpovede.

Priestor na váš komentár:

.....
.....
.....
.....

**Príloha č. 3: transkript z videozáznamu- Interview so študentmi strednej umeleckej školy na
tému Ideál krásy**

Výskumník: V

Respondenti: Maťo: M, Ema: E, Barbara: B

Záznam č. 1

V: Čo si predstavujete pod pojmom ideál krásy?

E: Podľa mňa je to niečo také, čo je určené, že toto je ideál krásy a takto teraz musíte všetci vyzerat'.

B: Ja si myslím, že má každý ideál krásy vlastný, že si ho určujú v určitej miere sami ľudia. Sú tam tie vplyvy spoločnosti, ale myslím si, že každý má ten vnútorný... povedzme mne sa páči viac blondínka, tak pre mňa je blondínka ideál krásy. To je iba príklad. A je to tak isto, myslím, že u každého. U väčšiny je určite, povedzme, ideál krásy niekto možno s plnšími krivkami, niekto s menšími. Je to strašne obširna téma. Ale myslím si, že vždy to udáva väčšia časť spoločnosti, než ako jednotliviec. Čo tak asi aj je.

V: Myslíš, že si vedía jednotlivci nejako udržať ten vlastný ideál krásy, aj keď na nich vplyvajú všetky tie reklamy, média...že vedía byť takí osobití a udržať si ten svoj ideál?

B: Tak to neznamená, keď má človek... zase hovorím, ale tak dobre... (smiech) ...nemyslím si, že keď má človek ideál krásy, tak že tým ideálom krásy je aj on. Takže teraz keď si ten svoj udržím, akože čo pre mňa znamená ten ideál krásy, tak určite to ovplyvňujú média a všetko. To má strašne veľký vplyv.

V: Maťo, ty si chcel k tomu niečo povedať.

M: (krúti hlavou)

V: Nie? (smiech) A myslíte si, že ako keby na ženy je väčší tlak spoločnosti ako na mužov alebo je to tak na rovnako? ...v tomto, že riešia viacej svoj vzhľad.

E: Tak podľa mňa určite je to viacej na ženy, lebo šak ženy majú prirodzene v sebe také, že chceme vyzerat' krásne a vždy nejaká žena, podľa mňa, bude nespokojná s niečím na sebe.

B: Myslím si, že chlapi si to len tak...oni to len tak kamuflujú (smiech), oni sa k tomu nepriznávajú, oni sa radšej...

E: Neprejavujú to navonok

B: ...oni sa uspokojia so svojim pivným bruškom (smiech) ...že to je môj ideál krásy a ...no, ženy všetko komplikujú.

M: To je úplná nepravda. To muži majú tiež svoje ideály krásy. (smiech) A ja by som chcel vyzerat úplne inak, než vyzerám, ale tak čo narobím.

V: Hej? Myslíš, že je to tak naozaj? ...že narovnako.

M: Áno, určite.

V: ...že muži rovnako riešia svoj vzhľad ako ženy?

M: Áno, teda aspoň u mňa určite áno. Aj čo poznám mužov, tak aj tí dosť... takže to je iba nejaká vytvorená, podľa mňa, bublina, že iba ženy podliehajú tým ideálom krásy.

V: Uhm, ale keď sa pozrieme vonku, tak tam väčšinou sú na plagátoch ženy, nie? Alebo?

M: No...

V: Nie je to pravda?

E: Hej...

B: Väčšinou áno.

E: Ženy všetko propagujú.

B: ...chudé, krásne ženy.

V: No teraz si mi, počúvaj, úplne narušil moju hypotézu. (smerom k M)

(smiech)

V: Dobre, tak teraz prejdeme na ďalšiu tému.

(smiech)

E: Teraz začneš robiť svoju Diplomku od znova? (smiech)

M: Sorry. (smiech)

V: Nie, ako to je dobré, toto určite využijem nejak. Toto, že muži to riešia rovnako, ako ženy. Škoda, že vás tu nie je viac, že by ste mohli povedať...

M: Tak, Stano má ten istý pohľad, podľa mňa, na vec, tak...

B: Ale on tiež vždy uvažuje nad tým, že no, ale ja by som mal schudnúť, no toto bruško... a tak ukazuje. Takže asi aj... no určite aj oni to pociťujú. Nehovorím, že nie, ale myslím, že na ženy to viac vplýva. Aj kvôli tým reklamám určite, že všade sa objavujú ženy a väčšinou máme na očiach vždy len tie ideály krásy ako ženu a nie ako muža.

V: Dobre, tak skúste povedať, že čo si všímajú muži na sebe, akože, čo je pre nich ten ideál, na ktorý by sa chceli podobať a čo ženy?

B: Že konkrétne veci, hej? Že ako by väčšina chcela vyzeráť?

V: Uhm.

E: No podľa mňa je to úplne, že tá postava. Nie?

B: No.

E: Väčšinou.

V: Čiže ženy postavu?

E: Hej.

M: To isté aj muži.

V: Aj muži postavu.

M: Hej.

B: Ja si myslím, že to je všetko. Proste od pleti, od vlasov... no... vždy chce žena to, čo nemôže mať. A myslím, že je to aj u mužov.

M: Uhm.

B: Väčšinou ľudia majú potrebu a chcú veci, čo nevedia dosiahnuť a preto aj ten ideál krásy je tak určený. Dnes je ťažké byť štíhly, je ťažšie byť štíhlym a vyzeráť dobre, lebo to stojí nejakú námahu, než mať plné krivky.

V: Uhm, je to jednoduchšie. (smiech)

E: Uhm.

B: To je oveľa jednoduchšie, ale kedysi bol ten...

M: Ten ideál krásy spĺňam, dokonalo. (smiech)

B: ...kedysi bol tým ideálom...tie plnšie krivky.

V: Uhm.

B: To bolo ťažšie dosiahnuť, keďže bolo...

M: Chudoba.

B: Chudoba, povedzme že.

V: Uhm, myslíte, že ako keby, je to ťažšie dosiahnuť, nie? V tej dobe, keď bola chudoba, tak bol ideál plnšie krivky. Teraz je... ako neni taká chudoba...

B: Všetci jedia tie rýchle stravy.

V: ...no, je to zvláštne, môžeme sa teda pozrieť na to, že ako si myslíte, že to bolo... myslíte, že je to teraz ako typické... typická charakteristika tejto doby alebo to bolo vždy tak? V podstate si teraz naznačila, že vždy bol nejaký ideál, ale myslíte, že je to teraz silnejšie alebo že to bolo, proste, vždy tak silné?

B: Myslím, že to bolo niekedy možno aj silnejšie.

E: Aj silnejšie.

V: Áno?

E: Uhm.

B: Určite, hlavne pri tých barokových krivkách, aj vtedy... ženy to tak...

M: ...korzety

E: A hlavne...

B: ...a hlavne tá bledá pleť, keď orali na poliach, tak asi nemohli byť bledí jak stena, takže...

M: Šak to bol znak šľachty, že mali, proste, bielu pleť.

E: Áno, áno...

M: ...lebo nepracovali na poli.

B: ...a to bol ideál. Ostatní ľudia nemohli byť ideál, ideál mohla byť len šľachta.

V: A čím si myslíte, že to je? Že ľudia vždycky chcú vyzeráť nejak a je to ťažké dosiahnuť. Že si stanovujú tak... spoločnosť si stanovuje nejaký ten ideál.

B: Podľa mňa vždy chce byť niekto výnimočný.

V: Uhm.

E: No, ale keď je ten ideál stanovený a kebyže každý vyzerá podľa toho ideálu, tak nie je nikto výnimočný.

Záznam č. 2

B: Keď si odmyslíme propagáciu, ako odmyslieť si neodmysliteľné, tak by to možno nevplývalo tak na nás, ale pritom, keď sa zamyslíme... áno v tej minulosti to bolo tiež tak isto, aj sme spomenuli, že to bolo normálne silnejšie, ako je to dnes, tie udávania ideálu krásy a ...no neviem. Myslím si, že vtedy možno bola väčšia tá podradenosť a nadradenosť a preto nepotrebovali tú propagáciu. Videli, že ako sa oblieka šľachta a oni udávali možno... no ten ideál. Že to bolo podľa toho a teraz je pre nás akože to nadradené, tá propagácia a preto je to pre nás vyrovnané.

E: Ale možno je to stále tak, nie? ...ostalo trochu, že také tie celebrity a také tie svetové...

B: Áno, áno, to je tiež pravda.

V: Že vždycky je tu tá šľachta, ako keby, nie? ...módna.

E: Že tiež proste... že akoby to tak udávali ...tú módu.

B: A predsa, keď čítajú interview o... čo spravili so známymi ľuďmi, tak oni tam tiež hovoria, že nie sú so sebou spokojní, takže...no je to také zaujímavé, áno, že ľudia sa pozerajú na tie celebrity dnes a to je pre nich ten ideál... akože ideál krásy a vždy sa nad ním...vždy chcú vyzeráť ako oni a predsa ani ten ideál krásy nie je so sebou spokojný, takže ono sa to vždy tak posúva.

V: Čiže je ako keby nereálne ho dosiahnuť, v podstate.

B: Áno, áno, myslím si že áno, že ako svoje duševné uspokojenie byť tým ideálom krásy. Pre iného možno je iný človek ideálom krásy. Môžem povedať na nejakú modelku, no to je... ona je ideálom krásy, ale pritom, keby som sa jej spýtala, čo si ona o tom myslí... (zmení hlas) Ale čo, kde, ja mám celulitídu, ja mám neviem čo... a tu ide o to.

V: Uhm, dobre... ja si myslím, že to stačí, že ste povedali dosť toho. Maťo, chceš sa ešte k tomu vyjadriť?

B: No čo? Taký mužský názor, proste potrebujeme. Čo si myslíš o tom celom?

M: (ticho)

(smiech)

M: To nie je môj odbor.

(smiech)

B: Je byť ťažšie ženou alebo mužom?

M: Narovnako to je...V tomto smere vôbec nesúhlasím z... tebou napríklad (smerom k V), lebo proste, je to narovnako. Ako je proste rovnoprávnosť medzi pohlavím, tak podľa mňa rovnako sa na to vplýva aj tie ideály krásy.

B: Ideme do inej témy, ale rovnoprávnosť nie je stále (smiech) ...to je už iná téma.

V: Nie, tak myslíš si, že keď sme teraz zabrdli do tej rovnoprávnosti, že kedysi, keď to tak nebolo, keď bola žena ako keby to... ako keby menej, muž viac, povedzme zjednodušene, tak nebola rovnoprávnosť ani v chápaní ideálu krásy?

M: Nie, to som nechcel povedať.

V: (smiech) Vždycky to tak bolo, podľa teba? Vždy, proste, muži rovnako riešili vzhľad ako ženy?

M: No, až na tých kromaňovcov.

V: Až na čo?

M: Kromaňovcov, pravekých ľudí.

(smiech)

V: Tam myslíš, ako to bolo?

M: (smiech) Na to ešte názor nemám.

(smiech)

V: Hej, to by bola iba taká polemika. Dobre, ďakujem vám.